

TDK-dolgozat

2024

BAL727

**Hajléktalanok reintegrációs lehetőségének vizsgálata Budapest kulturális
intézményein keresztül**

**Examining the Reintegration Opportunities for Homeless People through
Budapest's Cultural Institutions**

Kézirat lezárásának dátuma:2025.01.07

Tartalomjegyzék

1	Bevezetés	1
1.1	Témaválasztás, a dolgozat célja, problémafelvetés	1
2	Szakirodalmi Áttekintés	3
2.1	Alapfogalmak	3
2.1.1	A hajléktalanság fogalmának megközelítései	3
2.1.2	A közművelődési intézmény fogalmának megközelítései	4
2.1.3	Az integráció fogalmi megközelítései	5
2.1.4	Az esélyegyenlőség fogalmi megközelítései	5
2.1.5	A kutatásban megfigyelhető jelenségek fogalmai	5
2.2	Magyar esettanulmányok	7
2.2.1	Hajléktalanok a múzeumban- Szentendrei Szabadtéri Néprajzi múzeum	7
2.3	Külföldi esettanulmányok	8
2.3.1	A pozsonyi Divaldo bez donova	8
2.3.2	Az angliai Get creative: Art for all projekt	9
2.3.3	A bécsi SUPERTRAMPS szervezet	10
2.3.4	2.3.6 Közkönyvtárak az Egyesült Államokban	10
3	Az empirikus kutatás módszertana	11
3.1	Többszereplős nézőpont vizsgálat	11
3.2	Kérdőív a magyar lakosság véleményéről	11
3.2.1	Kérdések	11
3.3	Vezetett kérdőív a hajléktalanokkal	12
3.3.1	Kérdések	13
3.4	Interjú Budapest kulturális intézményeivel	13
3.5	Kulturális intézmények számára összeállított kérdéssor	14
3.6	Interjú Budapest Szociálpolitikai tanácsadójával	14
3.6.1	Otthon, Mindenkinek. Fővárosi stratégia az otthontalanság és a hajléktalanság csökkentéséről	15
3.6.2	Kérdések Faragó Renáta önkormányzati szociálpolitikai tanácsadóhoz	15
4	Eredmények	16
4.1	Magyar lakosság kérdőív eredmények	16
4.2	Hajléktalansági kérdőív eredmények	20
4.3	Kulturális intézményi interjúk eredményei	25

4.4	A Fővárosi önkormányzat Szociálpolitikai tanácsadójával folytatott interjú eredményei	32
5	Konklúziók, javaslatok	33
5.1	Budapest, nekem: fiktív program az eredmények gyakorlati demonstrációjára.....	37
5.2	Kutatási kérdések megválaszolása.....	38
6	Összefoglalás	39
	Irodalomjegyzék.....	41
	Mellékletek.....	43

Táblázatok és ábrák jegyzéke

1. táblázat: 2020-2021-2022 napi forgalom a Dózsa György úti menedékhelyen.....	1
2. táblázat: beköltözések, kiköltözések alakulása 2023-ban-Dózsa Átmeneti szállás.....	2
3. táblázat: ETHOS tipológia.....	5
4. táblázat: Az interjúra felkért Budapesti kulturális intézmények táblázata intézmény és fenntartó típus szerint.....	23
5. táblázat: Azon kulturális intézmények táblázata fenntartó és intézménytípus szerint, amelyekkel sikerült kapcsolatba kerülni.....	44
6. táblázat: A Nemzeti színházzal folytatott interjú kivonata.....	45
7. táblázat: A Jurányi ház válaszaiból készített kivonat.....	46
8. táblázat: A Szépművészeti múzeum válaszaiból készített kivonat.....	47
9. táblázat: A Petőfi Irodalmi Múzeum válaszaiból készített kivonat.....	48
10. táblázat: Fővárosi Szabó Ervin könyvtárral készített interjú kivonata.....	49
11. táblázat: Budapesti Művelődési Központtal készített interjú kivonata.....	50
12. táblázat: Fővárosi önkormányzat válaszaiból készült kivonat.....	52
1. ábra: A magyar lakossági kérdőív kitöltőinek nemi eloszlása.....	26
2. ábra: Lakossági kérdőív kitöltőinek életkora generációk szerint.....	26
3. ábra: A lakossági kérdőív kitöltőinek lakhely szerinti eloszlása vármegyei felbontásban....	27
4. ábra: Lakossági kérdőív kitöltői milyen mértékben találkoznak a hajléktalansággal egy átlagos napon.....	28
5. ábra: Lakossági kérdőív kitöltői által a hajléktalanságról alkotott sztereotípiákkal való egyetértés erőssége.....	29
6. ábra: A lakossági kérdőív válaszadóinak kulturális intézmény látogatási gyakorisága.....	30
7. ábra: Lakossági kérdőív kitöltői résztvevő aránya hajléktalanokat célzó események iránt...	19
8. ábra: Lakossági kérdőív hajléktalanokat támogató részvétel alapján kialakuló támogatócsoportok átfedései.....	33
9. ábra: Hajléktalansági kérdőívet kitöltők nemek közti eloszlása.....	34
10. ábra: A hajléktalansági kérdőív válaszadóinak életkor szerinti eloszlása.....	35
11. ábra: A hajléktalansági kérdőívet kitöltők legmagasabb iskolai végzettsége.....	35

12. ábra: A hajléktalansági kérdőívet kitöltők saját meglátásuk szerint hajléktalannak tartják-e magukat.....	36
13. ábra: A hajléktalansági kérdőívet kitöltők rendszeres alkohol vagy kábítószer fogyasztási szokásaik.....	38
14. ábra: A hajléktalansági kérdőívet kitöltők kulturális intézmény látogatási szokásaik.....	39
15. ábra: A hajléktalansági kérdőívet kitöltők kulturális intézmény látogatási igényfelmérése.....	40
16. ábra: A hajléktalanok kulturális intézmény látogatási kedve, abban az esetben, ha azok rendelkeznek a csoportot célzó, kedvezményes belépőjeggyel.....	42
17. ábra: A hajléktalanok részvételi kedve a nekik szánt program iránt.....	24
18. ábra: A hajléktalanok ismerete a városban ingyenesen látogatható kulturális programokról.....	43
19. ábra: A hajléktalanok motivációja életminőségüknek javítására.....	44

1 Bevezetés

1.1 Témaválasztás, a dolgozat célja, problémafelvetés

A kutatás témája a hajléktalan emberek reintegrációs lehetőségének vizsgálata Budapest kulturális intézményei keresztül, tágabb értelemben a társadalmi integráció és esélyegyenlőség előmozdítása, valamint a kulturális hozzáférés szerepének vizsgálata a marginalizált csoportok életminőségének javításában.

A témaválasztás személyes indíttatása az, hogy amikor 3 éve felköltöztem Budapestre kollégiumba, megdöbbentő volt számomra az utcán élő emberek nagy száma, így elkezdett foglalkoztatni, hogy mik lehetnek az okok, illetve, hogy hogyan lehetne segíteni.

A hajléktalanok pontos létszámát a megszámlálás nehézsége miatt nem lehetséges megadni. A nagyságrendükre azonban jó közelítést adhat a főbb hajléktalanszállók forgalma. 2020, 2021 és 2022-ben összesen a napi forgalom a Budapesti Módszertani Központ és intézményei Dózsa György úti menedékhelyét a 3 év alatt összesen: 82925 fő látogatta. A napi forgalom 2020 és 2021 között növekvő tendenciát mutatott. Míg 2021 és 2022 között csökkent ez a szám. (1. táblázat) (Budapesti Módszertani Központ és Intézményei, 2022)

1. táblázat: 2020-2021-2022 napi forgalom a Dózsa György úti menedékhelyen

Év	2020					2021					2022				
Hónap	Férfi	Nő	Összesen	Napi átlag/fő	Nyitvatartási napok száma	Férfi	Nő	Összesen	Napi átlag/fő	Nyitvatartási napok száma	Férfi	Nő	Összesen	Napi átlag/fő	Nyitvatartási napok száma
Január	1142	1400	2542	85	30	2039	1484	3523	114	31	1959	944	2903	94	31
Február	1022	1139	2161	75	29	1694	630	2324	83	28	1542	855	2397	85	28
Március	1132	1242	2374	77	31	1773	1185	2958	95	31	1529	880	2409	83	29
Április	1112	1259	2371	79	30	1665	1262	2927	98	30	1210	665	1875	65	29
Május	1400	775	2175	70	31	1669	1288	2957	95	31	725	457	1182	54	22
Június	995	978	1973	64	31	1415	1131	2546	85	30	498	282	780	37	21
Július	1332	772	2104	70	30	1658	1278	2936	95	31	552	309	861	41	21
Augusztus	1241	1113	2354	76	31	1706	1199	2905	94	31	610	359	969	42	23
Szeptember	1296	1190	2486	83	30	1616	1053	2669	89	30	718	404	1119	46	24
Október	1553	1272	2825	91	31	1631	1129	2760	89	31	933	639	1572	51	31
November	1326	1381	2707	93	29	1731	1056	2787	93	30	1039	773	1812	60	30
December	1436	1367	2803	93	30	1792	1077	2869	93	31	1206	804	2010	65	31
	14987	13888	28875	80	363	20389	13772	34161	80	365	12521	7371	19889	62	320

Forrás: Budapesti Módszertani Központ és Intézményei, 2022

2023-ban összesen 202 ember költözött be a Dózsa György úti átmeneti szállóra. (2. táblázat) Noha ez a szám, elenyésző az éves adatokhoz képest, fontos elmondani, hogy csak a szállóra beköltözött embereket mutatja nem a szálló napi forgalmát. (Budapesti Módszertani Központ és Intézményei, 2022)

2. táblázat: beköltözések, kiköltözések alakulása 2023-ban-Dózsa Átmeneti szállás

	Beköltözések, kiköltözések alakulása 2023-ban -Dózsa Átmeneti Szállás					
	Beköltöző férfi	Beköltöző nő	Összesen	Kiköltöző férfi	Kiköltöző nő	Összesen
Január	12	10	22	9	4	13
Február	15	4	19	14	7	21
Március	9	6	15	11	4	15
Április	11	3	14	9	7	16
Május	10	5	15	8	4	12
Június	9	6	15	9	8	17
Július	11	13	24	12	10	22
Augusztus	5	5	10	7	13	20
Szeptember	11	9	20	9	3	12
Október	10	10	20	14	5	19
November	7	1	8	16	7	23
December	12	8	20	4	2	6
Összesen	122	80	202	122	74	196

Forrás: Budapesti Módszertani Központ és Intézményei, 2022

Ezekből az adatokból jól látszik, hogy a hajléktalanság égető kérdés, reintegrációjuk lehetőségének és módjának vizsgálata fontos. Tapasztalataimból kiindulva úgy gondolom, hogy a kulturális intézménynek segíthetnek a hajléktalan emberek életkörülményeinek javításában, akár munkát adva nekik, akár programok megszervezésével.

Kutatásom során célom megvizsgálni a hajléktalanok magyarországi helyzetét és igényeket a kulturális intézmények felé, a magyar társadalom hozzáállását a hajléktalansághoz és a kulturális intézményekhez, illetve a kulturális intézmények motivációját a hajléktalan emberek kulturális programokon keresztüli reintegrációjára.

Célom, hogy megvizsgáljam minden lehetséges szereplőnek a hozzáállását és motivációját a témában, feltérképezve viszonyrendszerüket a következő kérdések segítségével.

Kutatási kérdéseim:

1. A Budapesti kulturális intézmények mekkora hajlandóságot mutatnak a hajléktalan emberek életminőségének javítására, intézményükön keresztül?
2. A magyar lakosságnak milyen a hozzáállása a hajléktalansághoz?
3. A hajléktalanoknak mekkora az igénye a Budapesti kulturális intézmények nyújtotta szolgáltatásokra?
4. Budapest önkormányzata hogyan segítette eddig a hajléktalanokat és a jövőben hogyan tudná?

2 Szakirodalmi Áttekintés

2.1 Alapfogalmak

2.1.1 A hajléktalanság fogalmának megközelítései

A későbbiekben a módszerek és eredményéhez elengedhetetlen, hogy egységes fogalmi rendszert alkossunk a hajléktalanság kérdéskörében. Szakirodalmi áttekintéseim során a hajléktalanság fogalmára több megközelítést is találtam.

A szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény kétféle megfogalmazást ad a hajléktalanság definiálására. Az első igazgatás típusú-definíció értelmében: „hajléktalan a bejelentett lakóhellyel nem rendelkező személy, kivéve azt, akinek bejelentett lakóhelye a hajléktalan szállás (1993. évi III. tv., 4 § (2)).” A szociális törvény másodikkellátási típusú-definíciója értelmében: „hajléktalan az, aki éjszakáit közterületen vagy nem lakás céljára szolgáló helyiségben tölti. (1993. évi III. tv., 4 § (3)).”

Európai viszonylatban is nagy probléma a hajléktalanság így 1989-ben megalakult az European Federation of National Organisations Working with the Homeless (FEANTSA) azaz a Hajléktalanokkal Dolgozó Nemzeti Szervezetek Európai Szövetsége. Ők az egyetlen olyan európai civil szervezet, amely kizárólag a hajléktalanság elleni küzdelemre összpontosít.

Az European Typology of Homelessness and Housing Exclusion (ETHOS) azaz a európai hajléktalanság és lakhatási kirekesztés tipológiája. A FEANTSA fejlesztette ki, mint egy transznacionális keretdefiníciót politikai és gyakorlati célokra. Az ETHOS 13 csoportja bontja a hajléktalanok definícióját. (3. táblázat)

3. táblázat: ETHOS tipológia

		Gyakorlati kategória (csoportok)		Lakhatási forma	
Fogalmi kategória	Fedél nélküli	1	Közterületen élő emberek	1.1	Közterület vagy szabad ég alatt
		2	Krízisszálláson élő emberek	2.1	Éjjeli menedékhely
	Lakástalan	3	Hajléktalan szállón élő emberek	3.1	Hajléktalanszálló
				3.2	Átmeneti szálló
				3.3	Átmeneti támogatott lakhatás
		4	Anyaoththonban élő emberek	4.1	Anyaoththon
		5	Bevándorlók szálláshelyén élő emberek	5.1	Befogadó állomások, bevándorlók menedékhelye
				5.2	Bevándorló munkások szállása
		6	Intézményi ellátásból kikerülő emberek	6.1	Büntetésvégrehajtási intézetek
				6.2	Egészségügyi intézmények
				6.3	Gyermekek intézményei/otthonai
		7	(Hajléktalan élethelyzetük miatt) tartós (lakhatási) támogatásban részesülő emberek	7.1	Hajléktalanok idősek otthona
				7.2	Támogatott lakhatás korábban hajléktalan emberek részére
	Bizonytalan lakáshelyzet	8	Bizonytalan lakhatásban élő emberek	8.1	Átmenetileg szülőknél/barátoknál
				8.2	Nem jogszabályszerű (al)bérlet
				8.3	Illegálisan elfoglalt telken lakás
	Elégtelen lakáskörülmény	9	Kilakoltatás fenyegetettségében élő emberek	9.1	Kilakoltatási határozattal rendelkezik (bérelt lakásban)
				9.2	Ingatlanvégrehajtási határozattal rendelkezik (saját lakásban)
		10	Erőszak fenyegetettségben élők	10.1	Rendőrség által jegyzőkönyvezett esetek
		11	Ideiglenes/nem standard építményben élő emberek	11.1	Mobilotthonok
				11.2	Nem szabványos építmények
		12	Alkalmatlan lakásban élő emberek	12.1	Lakhatásra alkalmatlan lakások
		13	Szélsőséges túlszűfolttságban élő emberek	13.1	Meghaladja a túlszűfolttság az országos küszöbértékek

Forrás: Hamarics, 2020

2.1.2 A közművelődési intézmény fogalmának megközelítései

Ahhoz, hogy megismerjük a kulturális intézmények működését, feladatkörét, célját, érdemes tisztázni a kulturális intézmény fogalmát:

A Nemzeti Művelődési Intézet által megfogalmazott definíció: „A lakosság közművelődési tevékenységének ellátására alapított és fenntartott szervezet. Szükséges feltétel, hogy rendelkezzen a rendszeres működés érdekében felsőfokú végzettségű közművelődési szakemberrel, infrastrukturális és pénzügyi feltételekkel. Jogi személyiségű közművelődési szervezet, vagy annak szervezeti egysége (Nemzeti Művelődési Intézet, s.a.)”

A 1997. évi CXL. törvény szerint tágabb értelemben közművelődési intézmény a művelődési otthon, ház, központ, szabadidő központ, közösségi ház, ifjúsági, illetve gyermekház, faluház, az oktatási és közművelődési, illetőleg egyéb feladatokat ellátó általános művelődési központ, az alaptevékenységéhez kapcsolódóan közművelődési feladatokat is ellátó önálló vagy többfunkciós, közös igazgatású kulturális és sportlétesítmény, valamint minden olyan

egyéb közművelődési szolgáltatást ellátó intézmény, amely a polgárok közösségi művelődését szolgálja, fenntartójától, működtetőjétől függetlenül. (1997. évi CXL.tv.)

2.1.3 Az integráció fogalmi megközelítései

A reintegrálás egy olyan folyamat, amelynek célja, hogy egy személyt vagy csoportot visszahelyezzenek egy adott közösségbe, társadalomba vagy szervezetbe, miután valamilyen okból kikerült onnan vagy elkülönült attól. A reintegrálás tehát a visszailleszkedést jelenti, és gyakran kapcsolódik a társadalmi befogadáshoz, rehabilitációhoz és visszatéréshez a normális életbe vagy munkába.

Többek között használatos azoknál az embereknél, akik valamilyen krízisen, például hajléktalanságon, szenvedélybetegségen vagy családi erőszakon estek át, és támogatást kapnak egy stabil élethelyzethez való visszatéréshez.

2.1.4 Az esélyegyenlőség fogalmi megközelítései

A hajléktalanok, mint marginalizált csoport ellátásának gyakori fogalma az esélyegyenlőség.

2019-ben fogalmazta meg Joó Emese múzeumi esélyteremtési definíciójában, hogy: „A múzeumi esélyteremtésben a helyi közösség hátrányos helyzetű tagjai saját kultúrájukkal és kompetenciáikkal egyenrangúan vesznek részt, elfogadást és elismerést kapnak, motivációhoz és támogatáshoz jutnak egyéni és közösségi felzárkózásukhoz, továbblépésükhöz, boldogulásukhoz. (Szu,2021)”

A 2003. évi CXXV. törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról: „Az egyenlő bánásmód követelménye alapján Magyarország területén tartózkodó természetes személyekkel, ezek csoportjaival, valamint a jogi személyekkel és a jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetekkel szemben e törvény rendelkezései szerint azonos tisztelettel és körültekintéssel, az egyéni szempontok azonos mértékű figyelembevételével kell eljárni.(2003. évi CXXV. tv., 1 §)”

2.1.5 A kutatásban megfigyelhető jelenségek fogalmai

A hátrányos helyzetű csoportoknak szervezett programoknál több jelenség is előtérbe kerülhet, amiket egy program megszervezésénél tisztában kell lenni. A következőkben ezen jelenségek magyarázata olvasható. Ilyen ismeretes fogalom a Pro-poor tourism.

Egy Londoni híroldal az International Institute for Environment and Development 2001-ben fogalmazta meg a „A világ legnagyobb iparának mozgósítása a világ szegényeiért.” című cikkében a Pro-poor tourism jelentését, avagy a Szegénységcsökkentő turizmust. „A

„szegénységcsökkentő turizmus” (PPT) olyan turizmus, amely nettó hasznot generál a szegények számára. A haszon lehet gazdasági, de lehet társadalmi, környezeti vagy kulturális is. A szegénységcsökkentő turizmus nem egy konkrét turisztikai termék vagy szektor, hanem egy megközelítés az iparágban. A szegénységcsökkentő turizmusra irányuló stratégiák kifejezetten arra koncentrálnak, hogy lehetőségeket teremtsenek a szegények számára a turizmusban, ahelyett, hogy az ágazat egészének méretét növelnék. (Dilys, 2001)”

Egy másik gyakori jelenség a poverty porn. Akkor beszélhetünk erről a jelenségről, amikor egy valamilyen módon hátrányos helyzetű csoport elesettségét és a nézők vagy olvasók együttérzését használják ki bizonyos célok elérésére.

A Szegénység pornó jelenség a 21. században nem ritka. Külföldön leginkább az Afrikában (Okeowo, 2013) élő éhező gyermekek képeit használják adomány gyűjtésre miközben a gyerekeket próbálják minél szegényesebb környezetben ábrázolni, hogy megessen rajtuk az ember szíve és adományozzon. Gyakran ábrázolják valamilyen világsztár társaságában az éhező gyerekeket, mint például Ed Sheeran (Hirsch, 2017) vagy Angelina Jolie. Angelina Jolie (Pettersson, 2007) társaságában is gyakran láthatunk ölelkezős kisgyerekeket fekete fehér fotón megörökítve. (Per-Anders, 2007) Ezzel kihangsúlyozva Angelina megmentő ábrázolását mivel fehér bőrének köszönhetően ő van a középpontban a fekete gyermekek mellett. Az ilyen képeken a gyerekek arca általában nem látszik, hogy ne a gyermekben, hanem a sztáron legyen a hangsúly.

Magyarországon bár kevésbé találkozni a jelenséggel, néhány példát még ígyis fel lehet hozni. 2008. szeptember 10-én indult a Story TV-n Hajdú Péter valóságshowja A nagy lehetőség. A műsorban 12 hajléktalan ember szerepelt, akiket hajléktalan szállókról válogattak össze, hogy versenyezzenek a nyereményért, ami egy lakás volt. Az interneten semmilyen hanganyag vagy műsorrészlet sem található meg ugyanis 2009-ben az Országos Rádió és Televízió Testület eljárást indított az állampolgári és a személyi jogok megsértése miatt. (INDEX, 2009) A testület szerint a műsor alkalmas lett volna egy társadalmi kísérlet bemutatására is, ehelyett egy sajátos szórakoztatási igényt igyekezett kiszolgálni. A legvitathatóbb a versenyzők egészségügyi állapotára vonatkozó különleges adatok nyilvánosságra hozatala volt, amely a Testület szerint fokozott gondosságot igényelt volna, még a résztvevők hozzájárulása ellenében is. „Különösen aggályosnak tekinthető, hogy az egyik versenyző hepatitisz tesztje pozitív lett, így a nagy nyilvánosság előtt vált számára világossá, hogy gyógyíthatatlan beteg. Ugyanebből a szempontból kifogásolható az elvetélt asszonnyal készített interjú, továbbá egy vesze-

kedés során felszínre került az az információ, miszerint az egyik szereplő börtönviselt, egy másik alkoholfüggő, egy asszonyról pedig kijelentették, hogy gyermekével együtt szifiliszben szenved. Erre tekintettel e tárgykörben a Testület az adatvédelmi biztoshoz fordult. (INDEX,2009)”

Egy hátrányos helyzetű csoport integrációját támogató tevékenységeknél kerül előtérbe a hátránykompenzáció fogalma:

A hátránykompenzáció a kulturális tanulás és a közművelődés segítségével történik, ahol a cél, hogy a hátrányos helyzetű családokban élők esélyei javuljanak a társadalmi és gazdasági különbségek leküzdésében. Az ilyen tanulási formák aktív és passzív módokon (pl. szervezett közösségi események, valamint a helyszínbiztosítás külső csoportok számára) segítik a társadalmi tőke növekedését és a kulturális erőforrásokhoz való hozzáférést. (Kuthy-Megyesi& Juhász, 2022)

A hátránykompenzáció a hajléktalanok reintegrációjában is fontos szerepet játszik, mivel az érintettek általában több szempontból is halmozottan hátrányos helyzetben vannak: gazdasági kiszolgáltatottság, társadalmi kirekesztettség, alacsony iskolázottság vagy egészségügyi problémák is gyakran jellemzik őket. A hátránykompenzáció ebben a kontextusban olyan speciális programok és szolgáltatások biztosítását jelenti, amelyek célja a hajléktalanok helyzetéből fakadó akadályok enyhítése és társadalmi reintegrációjuk elősegítése.

2.2 Magyar esettanulmányok

2.2.1 Hajléktalanok a múzeumban- Szentendrei Szabadtéri Néprajzi múzeum

2020. október 9-én jelent meg a Skanzenblogon, amely a Szabadtéri Néprajzi Múzeum szakmai blogja, egy cikk **Bokonics Kramlik Márta (2020)** által a Hajléktalanok a Múzeumba-Reintegrációs program címmel. „Kell egy hely, ahol mindenki tiszta lappal indulhat”-Bokonics-Kramlik Márta, a Skanzen ismeretátadási osztályának vezetője. Ez a szemlélet hívta életre a Skanzen hajléktalanoknak szóló múzeumi programját is. 2016-ban kezdett el közösen gondolkodni Szabó Tamás Ferenc a Magyar Máltai Szeretetszolgálat mentálhigiénés munkatársa és Bokonics-Kramlik Márta, a Skanzen ismeretátadási osztályának vezetője arról, hogy mit nyújthat egy múzeum a hajléktalan emberek számára.

A múzeum azóta is olyan kulturális és szociális programokat kínál, ami hozzájárul ennek a marginalizálódott csoportnak a társadalmi reintegrációjához. A múzeumlátogatások alkalmával azáltal, hogy egyenlő esélyű hozzáférést biztosítanak a kultúrához, az emberek élet-

minőségét is javítják. Többrétegű, komplex múzeumi alkalmakon fogadják a hajléktalan vendégeket. Ezek alapvetően három egységből épülnek fel: Tájégségi séták, interaktív workshop, közös étkezés és kötetlen beszélgetés a résztvevőkkel és múzeumpedagógusokkal. A tájégségi séták nagyon jó kommunikációs helyzetet teremtenek. A kiállítások megtekintése és értelmezése során mindenkinek elég ideje van, hogy mindenki a saját habitusa szerint feloldódjon. A hajléktalan vendégek a tájégségi sétákat minden alkalommal külön kérik, hogy része legyen a napi programnak, így ez azt mutatja, hogy igenis nagy igényük van a művelődésre. Továbbá az új ismeretek szerzése mellett a régi szép emlékeket is segítenek felidézni a helyszínek. A múzeumlátogatás kulturális élménye mellett fontos volt, hogy a résztvevők olyan tudásra tegyenek szert, amely a későbbiekben is hasznos lehet a számukra. Az interaktív workshopokon több emberrel együtt, csapatban kell dolgozni így közvetetten a szociális kommunikációs készségek is fontos szerepet kapnak, emellett a manuális tevékenység és az annak alapját jelentő elméleti háttér megismerése is megvalósul. Többek között sor került közös kenyérlángos sütésre és szó esett földbe ásott kemence készítéséről is. Ezek a programelemek nemcsak hogy segítenek a tanult tehetetlenség leküzdésében, de így a hajléktalan emberek is tehetnek valamit a múzeumért.

A múzeumi alkalmat minden esetben egy közös étkezés és beszélgetés zárja le. Ezeken a beszélgetéseken megbeszélték, kinek, hogy telt a múzeumlátogatás ki, hogy érezte magát min javítana és mi volt a legjobb a napban. A csoporttuktól kapott visszajelzések alapján egyértelműen látszik, hogy ezek a programok segítenek abban, hogy a résztvevők önbecsülése, önértékelése és önbizalma is növekedjen. Azóta minden évben érkeznek a múzeumba hajléktalan csoportok a Magyar Máltai Szeretetszolgálat szervezésében, és azóta már a Menedékház Alapítványtól is fogadnak látogatókat.

2.3 Külföldi esettanulmányok

2.3.1 A pozsonyi Divaldo bez donova

A 2019 a Nemzeti Művelődési Intézet által kiadott Esélyegyenlőségi kalendáriumban bemutatnak több olyan kulturális intézmény által szervezett esélyegyenlőségi programokat, amelyek jó gyakorlatként és példaként járulhat az olvasó számára. (Molnár, et al., 2019)

Az alapítók egyike, Uršul'a Kovalyk szociális munka szakon végzett, majd később egy színházi workshopon ismerkedett meg a drámaírással. Ezt követően munkát kapott a Proti prúdu polgári társulás Nota bene című utcalapjánál és ekkor kezdett el hajléktalan emberekkel dolgozni. Patrik Krebs színművész és egykori tanára, Anna Grusková kereste meg Uršul'a-t az ötlettel, hogy a Nota bene lapot terjesztő hajléktalanokkal egy színházi előadást rendezzenek.

Ennek eredményeképpen jött létre a 2005-ben először bemutatott Véres kulcs című színházi etnodarab. Az előadás sikerének köszönhetően alapította meg Uršul'a Kovalyk és Patrik Krebs a Hajléktalan Színházat. A színház darabjainak különlegessége -azon túl, hogy hajléktalanok játszásk-, hogy a szereplők 80%-ban felcserélhetőek azaz, hogyha valamelyik színész esetleg nem jelenne meg és nincs, aki helyettesítené akkor az adott jelenet, amiben a hiányzó szereplő játszana kihagyható a darabból hiszen összességében e nélkül is egységet alkot és továbbra is élvezhető marad a darab. „A színház a hajléktalan emberek számára munkaterápiaként is szolgál, hiszen a színészek fizetést kapnak a próbákért és az előadásokért. A fizetésből tudják finanszírozni a szállást és az étkezést vagy ki tudják egészíteni a szociális segítyt. Mindközben nő a hajléktalan emberek önbizalma, fejlődik a személyiségük és új készségeket sajátítanak el. A Hajléktalan Színház 2007 óta szervezi meg az ERROR fesztivált, amely Európában az egyetlen olyan fesztivál, amely a hajléktalan színházak csoportjaira fókuszál. (Molnár, et al., 2019).”

2.3.2 Az angliai Get creative: Art for all projekt

Az Esélyegyenlőségi kalendáriumban több jó példa eseteírása is megtalálható. Angliában egy jótékonyági szervezet a Homeless Link szervezte a Get Creative: Arts for all elnevezésű projektet, melyben szerették volna mindenki számára elérhetővé tenni a művészetet.

A projekt 2011 és 2015 között futott Anglia-szerte. Ez idő alatt együttműködtek több hajléktalansegítő szervezettel és kulturális intézménnyel, hogy további kulturális programokat szervezzenek a hajléktalan embereknek.

Például egy szociális vállalkozás a Café Art segítségével a hajléktalan emberek Londonról készített képeiket kiállították a Spitalfield Marketben, továbbá a képekből naptár is készült, amelyet a művészek maguk árultak.

A projekt keretében a Streetwise Opera hajléktalan emberek számára állított össze egy tréning csomagot, amely során a résztvevők különböző előadói technikák és énektanulás segítségével váltak magabiztossá. Így olyan technikákat sajátíthattak el amelyek egy munkahelyen is a segítségükre vállalhat. Az opera 2010-2011-es projektértékelése alapján minden ötödik hajléktalannak segített a program egy biztos fizető állást biztosító munkahelyen elhelyezkednie. Az érdeklődők a projekt keretein belül részt vehettek múzeumlátogatáson és különböző partnerszervezetek által heti rendszerességgel tartott workshopokon vagy filmklubokon is.

A projektnek sok pozitív hatása volt mind az adott település lakosaira mind a hajléktalanokra. A projekt valóban mindenki számára elérhetővé tette a művészetet továbbá a külsős

résztevők is nyitottabbá váltak és közeledtek a hajléktalan emberek felé. A hajléktalanok számára pedig lehetővé tette, hogy a tartalmas időtöltésen túl, biztonságos környezetben az élet minden területén hasznos készségeket sajátítsanak el és ezáltal visszanyerjék az önbizalmukat és az önbecsülésüket. (Molnár, et al., 2019)

2.3.3 A bécsi SUPERTRAMPS szervezet

A Esélyegyenlőségi kalendáriumban található a következő Bécsben történt kezdeményezés, amelyet a 2015-ben Katharina Turnauer által alapított SUPERTAMPS nevű szervezet indított el.

A szervezet társadalmi kezdeményezésként indult, amely keretein belül tematikus városnéző túrákat szerveztek melyeket korábbi vagy jelenleg is hajléktalanként élő emberek vezettek. A szervezet jelenleg is 6 túravezetővel dolgozik együtt, akik egy 90 perces városi sétán mondják el személyes történeteiket és a mindennapi kihívásokat.

A szervezet elsődleges célja, hogy bátorítsák és ösztönözzék a hajléktalan túravezetőket és hogy újra felfedezzék személyes kompetenciájukat és erősségeiket. Ennek a folyamatnak az elősegítése érdekében a túrák során a saját életútjuk is bemutatásra kerül. Mivel sokan a hajléktalanságot leginkább az alkoholfüggő, agresszív emberekkel kötik össze, ezért a szervezet városi túrái alternatív módon közvetítik a hajléktalansággal kapcsolatos ismereteket.

A szervezet további célja, hogy a túrák segítségével csökkentsék az előítéleteket és sztereotípiákat a hajléktalan és marginalizált emberekkel szemben és támogassák a tiszteletteljes és pozitív közvélemény kialakulását. (Molnár, et al., 2019)

2.3.4 2.3.6 Közkönyvtárak az Egyesült Államokban

Felmerül a kérdés, hogy mit tehet egy könyvtár a hajléktalanokért? A kalendáriumban számos könyvtári példa is bemutatásra kerül. Egy könyvtár is helyet adhat a szociális védőháznak. A San Franciscói Közkönyvtár 2008-ban lett az első könyvtár az Egyesült Államokban, amely helyben használható szociális irodákat üzemeltetett. (Molnár, et al., 2019) A Madisoni közkönyvtár felújítása során már úgy alakították át a funkcionális tereket, hogy számba vették a hajléktalanok igényeit is. Továbbá kialakításra került a könyvtárban több munkaállomás is, ahol a szociális munkások fogadhatják a rászorulókat. A Dallasi közkönyvtárban jött létre a Coffe and Conversation nevű társalgóhely, ahol a hajléktalanok egymás között beszélhetnek meg a mindennapi gondokat, nehézségeket. A Dallasi könyvtárosok pedig egy saját YouTube-csatornán célirányos útmutatókkal osztják meg a 16 tapasztalataikat. A nagy érdeklődés miatt az Amerikai Könyvtárak Egyesülete külön blogot szentel a mélyszegénység és hajléktalanság

könyvtári problémakörének, sok hasznos példával és megoldási javaslattal. (Molnár, et al., 2019)

3 Az empirikus kutatás módszertana

3.1 Többszereplős nézőpont vizsgálat

Témám kutatásához fontosnak tartottam, hogy a lehető legtöbb befolyásoló tényezőt és hivatalos álláspontot megvizsgáljam. Szakirodalmi áttekintésem során találkoztam olyan tanulmánnyal, ahol a hajléktalan emberekkel készített interjút mutattak be. (Hamarics, 2020) Mivel az interjú 2020-ban készült, szükségesnek láttam, hogy megvizsgáljam a 2024-ben Budapesten élő hajléktalanok véleményét is a témában. Továbbá hivatalos állásfoglalás hiányában szükségesnek láttam, hogy az állami és az államtól független Budapesti kulturális intézményeket is megkérdezzem, hogy van-e hivatalos álláspontjuk, illetve, hogy tudnak-e milyen módon tudnának segíteni a hajléktalanok reintegrálásában. Mivel a Budapesti hajléktalanokat és a Budapesti kulturális intézményeket vizsgálom, egy interjú keretein belül szükségesnek láttam kikérni a budapesti Főpolgármesteri hivatal véleményét és eddigi törekvéseit a hajléktalanság megszüntetésére. Ahhoz, hogy a kutatásom releváns legyen és kiderüljön, hogy a magyar lakosság mennyire lehet partner a reintegrálásban fontos, hogy átlássam melyek azok a társadalmi rétegek, akik nyitottabbak a hajléktalan emberek felé és hogy honnan eredhet ez a nyitottság.

3.2 Kérdőív a magyar lakosság véleményéről

A kérdőívet úgy állítottam össze, hogy a lehető legrészletesebben ismerhessem meg a magyar lakosság véleményét a hajléktalanságról és a hajléktalanok és a kulturális intézmények lehetséges kapcsolatáról. A kérdések típusában megtalálható nyitott, zárt és félig zárt kérdés is. A kérdőív minden kérdésnél magázza a kérdezőt megtartva egyrészt a megfelelő távolságot a kérdező és a kitöltő között, másrészt azért, hogy ne érezze a kitöltő túl személyesnek, esetleg számonkérőnek a kérdéseket.

A kérdéseket 4 nagyobb részre osztottam, hogy a kitöltő számára is átláthatóbb legyen a kérdéssor menete.

3.2.1 Kérdések

A második szekcióban nyitott és zárt kérdések is egyaránt megtalálhatók, ennek a résznek a célja, hogy felmérjük, hogy a magyar lakosság, hogyan vélekedik a hajléktalanságról és mi a hivatalos álláspontjuk. A második szekcióban megkérdezésre került, hogy a kitöltő különböző helyzetekben, szituációkban milyen mértékben találkozik a hajléktalanság problémájával.

Ebből kiderül, hogy azok viszonyulnak-e pozitívabban a problémákhoz, akik napi szinten találkoznak velük, vagy inkább azok, akik csak nagyon ritkán, vagy csak akkor, amikor kimozdulnak a megszokott környezetükből.

A harmadik szekcióban a kérdések célja felmérni, hogy a kitöltők hogyan viszonyulnak olyan programokhoz és eseményekhez, amiken a hajléktalanok is jelen vannak vagy mint vendég, vagy mint munkavállaló. A kérdések között szintén megtalálhatók nyitott és zárt kérdések is. A nyitott kérdések fontossága abban rejlik, hogy a kitöltő meg tudja-e fogalmazni, hogy miért nem látogatna olyan intézményt, ahol hajléktalanok is dolgozhatnak.

A negyedik és egyben az utolsó szekcióban a kitöltő véleményét álláspontját kértem ki általánosságban a kutatás témájáról.

3.3 Vezetett kérdőív a hajléktalanokkal

A kutatás relevanciájához szükségesnek éreztem, hogy kikérjem a hajléktalan emberek véleményét is, hiszen elsődlegesen ők a célcsoport. Ehhez a legalkalmasabb módszernek a vezetétkérdőívet tartottam. A kérdőívhez a válaszadókat a Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményei (BMSZKI) által tudtam elérni. A kérdőíveket a BMSZKI Dózsa György úti Menedékhelyén készítettem el.

A BMSZKI a Fővárosi Önkormányzat hajléktalanellátó szervezete. 1993-ban alakult meg, akkor még csak 8 helyszínen nyújtott ellátást, azóta pedig folyamatosan új intézmények jöttek létre évről évre. A BMSZKI manapság Közép-Európa egyik legnagyobb hajléktalanellátó szervezete, nagyjából 40 szolgáltatási egységben nyújt szociális ellátást. Köztük van átmeneti szállás, éjjeli menedékhely, anya-gyerek krízisszállás, orvosi krízis szolgálat és utcai gondozó szolgálat is. A Dózsa Éjjeli menedékhely a Dózsa György út 152. szám alatt a BMSZKI központi épületében található, szállást nyújtó intézmény. Az intézmény alacsonyküszöbű szolgáltatást biztosít, azaz a szolgáltatások igénybevételének nincsenek feltételei. (Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményei, s.a.)

A kérdőívet kinyomtatott formátumban vittem el a Dózsa úti szállóra, amelyet én töltöttem ki a válaszadókkal egyesével, a válaszaik alapján. 2 napot töltöttem az intézményben az első nap célzottan én mentem oda az ügyfelekhez és kértem segítséget a kérdőívhez. A második nap az intézményben dolgozó kollégák kérdezték az ügyfeleket a megérkezésükkor, hogy részt vennének-e a kérdőívben. A válaszokat Excel táblázatba vittem fel melyekből később statisztikát készítettem.

Hajléktalan emberekkel korábban már egy kutatás keretein belül készült interjú, így a kérdések egy részét Hamarics Eszter és Nagy Ádám Kultúra és Közösség című folyóiratban

publikált kutatásából vettem át. (Hamarics,2020) A II. számú mellékletben úgy állítottam össze a kérdőív kérdéseit, hogy azok is tudjanak válaszolni, akik maguktól nem tudnák megfogalmazni egyértelműen a választ. A kérdőívet 4 részre osztottam, hogy a kitöltő számára is jobban elkülönüljenek és érthető legyen, hogy melyik résznek mi a lényege.

3.3.1 Kérdések

A II. melléklet első 4 kérdése a demográfiai adatokra kérdez rá. Mivel a válaszadók fedél nélkül élő emberek előfordulhat, hogy nem emlékeznek az életük egyes fontos pontjaira, mint például az életkoruk. Ezért egyik kérdés megválaszolása sem kötelező. Ebben a részben még megkérdezésre került a válaszadó iskolai végzettsége (II. melléklet 5. kérdés) ezzel is kiderítve, hogy a jelenleg Budapesten hajléktalanként élő emberek közül mi a legalacsonyabb és a legmagasabb iskolai végzettség.

A bemelegítő kérdések után a kérdések rátérnek a válaszadó jelenlegi életkörülményeire. Többek között a kérdéssor megkérdezi, (II.melléklet 6. kérdés) hogy a válaszadó jelenlegi életkörülményeinek okát miben látja, ezáltal kiderülhet, hogy a jelenleg Budapesten élő hajléktalanok többségében maguknak vagy sok rossz körülménynek köszönhetik utcára kerülésük okát. A kutatás szempontjából a higiéniaira vonatkozó kérdések nagyon relevánsak mert ezeknek a kérdéseknek a válaszaiból lehet megcáfolni azokat az általános sztereotípiákat miszerint a fedél nélküli emberek ápolatlanok.

A harmadik részben a kérdőívben a kérdések a válaszadó és a kulturális intézmények kapcsolatára fókuszál. Többek között megkérdezésre kerül, hogy a válaszadó eddig milyen gyakran látogatott kulturális intézményeket. Ha pedig még nem látogatott vagy nem olyan gyakorisággal akkor ennek mi az oka.

A kérdéssor utolsó részében a válaszadó véleményére összpontosít. A záró kérdések lehetőséget adnak arra, hogy a válaszadó kifejtse a véleményét a kutatással, a kérdőívvel, de leginkább a saját életével kapcsolatban.

3.4 Interjú Budapest kulturális intézményeivel

Kutatásomban próbáltam minden lehetséges résztvevőnek, akik szükségesek egy ilyen program megvalósításához, kikérni a véleményét. Ezért egy félig strukturált interjú keretein belül kikértem néhány Budapesten található kulturális intézmények véleményét is a témában. Az interjúhoz 8 kulturális intézményt kértem fel. Az intézmények kiválasztásakor 2 fontos szempont volt: legyen közöttük állami fenntartású és magánfenntartású intézmény is, illetve

minél több típusú kulturális intézmény legyen az interjúalanyok között. Így összesen 8 (4.táblázat) intézményt kerestem fel.

4. táblázat: Az interjúra felkért Budapesti kulturális intézmények táblázata intézmény és fenntartó típus szerint.

Kulturális intézmény típusa	Állami fenntartású intézmény	Magánfenntartású intézmény
Színház	Nemzeti Színház	Jurányi ház
Múzeum	Szépművészeti múzeum	Petőfi Irodalmi múzeum
Könyvtár	Szabó Ervin könyvtár	Magyar Képzőművészeti Egyetem Könyvtár
Művelődési ház	Budapesti Művelődési Központ	Márai Sándor Művelődési Ház

Az interjú megkereséseket 2024.08.13- án küldtem ki az intézmények honlapján elérhető hivatalos e-mail címekre. Az interjút nem minden intézmény vállalta különböző okokból kifolyólag így a valóban megvalósult interjúk száma 6. Az interjúk előtt mindenki megkapta a kérdéssort, (III. melléklet) hogy az intézmény nevében olyan ember nyilatkozzon, aki kompetens a témában. Az interjú előtt továbbá kiküldésre került egy beleegyező nyilatkozat, melyben az alulírott beleegyezik, hogy az interjúról hangfelvétel, majd átirat készüljön. A nyilatkozatot minden intézmény, akikkel interjú készült, elfogadta és aláírta továbbá a hangfelvételen is elmondja, hogy beleegyezik a hangrögzítésbe és az átirat készítésbe.

3.5 Kulturális intézmények számára összeállított kérdéssor

A kérdéssorban 19 kérdés szerepel. Minden intézménynek ugyanazok a kérdések lettek feltéve. A legfontosabb szempont az volt, hogy megkérdezésre kerüljön, hogy az intézmény hajlandó lenne-e fogadni hajléktalan embereket, vagy mint látogatókat, vagy mint dolgozókat. (III.melléklet 10-11. kérdés) A kérdéssor ezen pontja a kutatás szempontjából nagyon fontos, ugyanis ezekből a kérdésekből kiderülhet, hogy melyek azok az intézmények, akik a jövőben partnerként tekinthetők egy olyan programsorozatban, amelynek a főszereplői a hajléktalanok.

3.6 Interjú Budapest Szociálpolitikai tanácsadójával

A kutatásban fontosnak tartottam megvizsgálni, hogy Budapest önkormányzata hogyan támogatja a hajléktalanokat, akár lakhatás, akár munkalehetőségek szempontjából, illetve, hogy

milyen eddigi kezdeményezések, esetleg programok jöttek létre a főváros szervezésében. Ahhoz, hogy ez kiderüljön szükségesnek éreztem felkeresni Karácsony Gergely főpolgármester urat, hogy egy interjú keretén belül válaszolja meg a kérdéseimet. Megkeresésemre Faragó Renáta szociálpolitikai önkormányzati tanácsadó jelentkezett, aki a főpolgármesteri irodán dolgozik a Budapesti hajléktalanság kérdésével. Faragó Renáta továbbította nekem az *Otthon, Mindenkinek. Fővárosi stratégia az otthontalanság és a hajléktalanság csökkentéséről* című dokumentumot, amelyben részletesen írnak a budapesti hajléktalan emberek helyzetéről és a Fővárosi Önkormányzat céljairól és vállalt feladatairól.

3.6.1 Otthon, Mindenkinek. Fővárosi stratégia az otthontalanság és a hajléktalanság csökkentéséről

Az *Otthon, mindenkinek* stratégiája Budapest főváros hajléktalanság és otthontalanság csökkentésére összpontosít. Elsődleges célja a lakhatáshoz való jog érvényesítése, és a hajléktalanság megelőzése. A hajléktalanságot a szegénység és a társadalmi kirekesztettség szélsőséges formájaként értelmezi, amely megoldást követel az alacsony jövedelműek számára megfizethető lakhatás biztosításával. A stratégia kiemeli, hogy nem elegendő a hajléktalanellátás bővítése, hanem a lakásvesztés megelőzése és a hajléktalanságból való kilépés támogatása is kulcsfontosságú. Szoros együttműködést sürget a kerületi önkormányzatokkal, civil szervezetekkel, és a központi kormánnyal. Az európai uniós források bevonása szintén fontos szerepet játszik. A program célja továbbá a hajléktalanságból való kilépés, az ellátási körülmények javítása és a közterületi hajléktalanság visszaszorítása. (Budapest Főpolgármesteri Hivatal, 2022)

3.6.2 Kérdések Faragó Renáta önkormányzati szociálpolitikai tanácsadóhoz

A kérdések összeállításánál fontos szempont volt, hogy kiderüljön a budapesti önkormányzat hozzáállása a Budapest utcáin élő hajléktalanokhoz. Továbbá, hogy kiderüljön eddig hogyan segítették a fedél nélkül élő embereket és a jövőben hogyan tervezik. A főváros fenntartásával működik a Budapesti Szociális Központ és Intézményei, akik számos különböző típusú menedékhellyel és szállással rendelkeznek. A 2024 februárjában kirobbant kegyelmi ügygel kapcsolatban (Mérce.hu, 2024) a magyar lakosság számára is láthatóvá vált, hogy nagy problémát jelent, hogy az állami gondozásból kikerült fiatal felnőttek gyakran az utcán végzik hajléktalanként. (Telex.hu, 2021) Ezért a kérdőív utolsó kérdése (IV. melléklet.8.kérdés) erre a témára összpontosítva kérdezi meg a válaszadót, hogy a probléma megelőzésére vannak-e intézkedések fővárosi szinten.

4 Eredmények

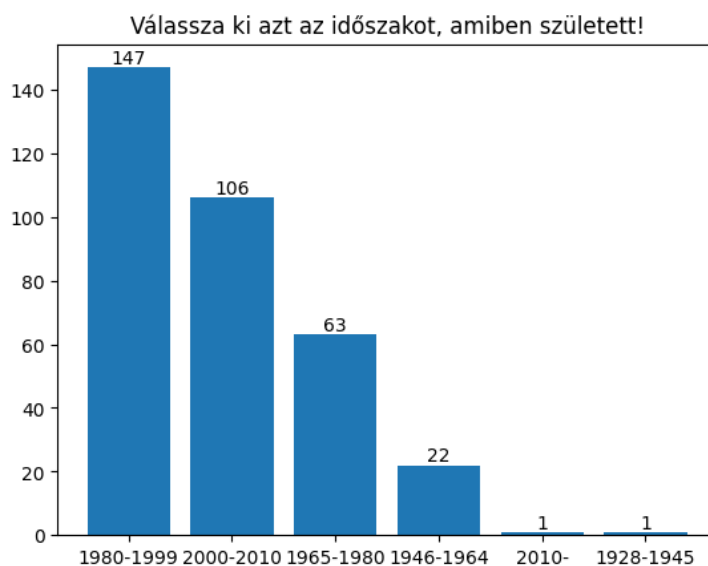
4.1 Magyar lakosság kérdőív eredmények

A magyar lakosság számára összeállított kérdőívet a kérdőív lezártakor (2024.10.20) összesen 340 válaszadó töltötte ki.

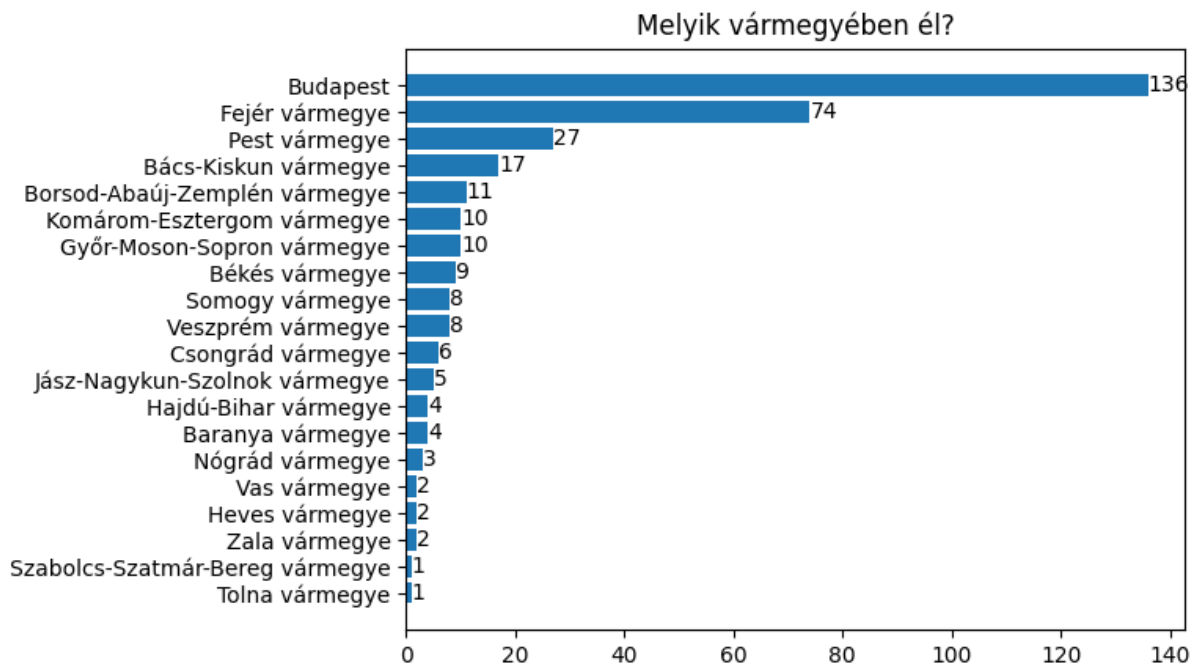
1. ábra: A magyar lakossági kérdőív kitöltőinek nemi eloszlása

Az 1. ábra mutatja a lakossági kérdőív kitöltőinek nemi eloszlását. Megállapítható, hogy a kitöltők többsége nő nemű volt.

2. ábra: Lakossági kérdőív kitöltőinek életkora generációk szerint

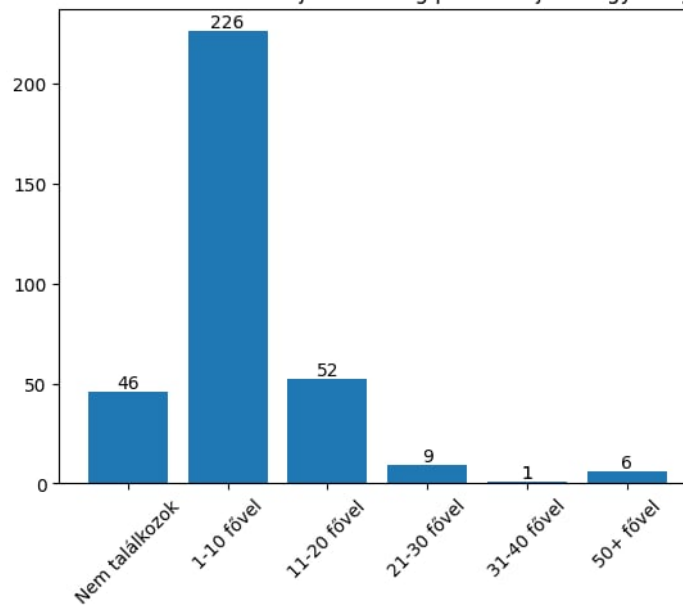
A 2. ábra megmutatja, hogy a kitöltők legnagyobb része 1980-1999 között született, tehát az Y generációba tartozik.

3. ábra: A lakossági kérdőív kitöltőinek lakhely szerinti eloszlása vármegyei felbontásban

A lakóhely szerinti eloszlásból (3.ábra) markánsan kitűnik, hogy a kitöltők legnagyobb része Budapesti. A második legnagyobb kitöltésszámmal rendelkező vármegye Fejér vármegye volt. Ketten együtt a kitöltések több mint felét szolgáltatják. A fennmaradó kitöltések eloszlanak a maradék vármegyék között, minden vármegyéből érkezett kitöltés.

Milyen mértékben találkozik a hajléktalanság problémájával egy átlagos napon ?

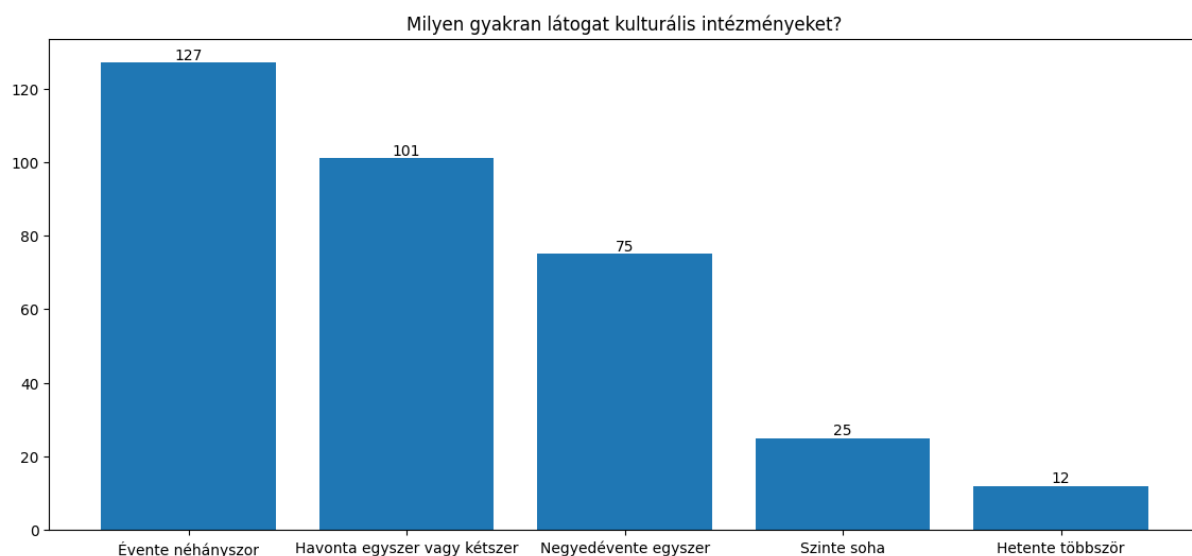
4. ábra: Lakossági kérdőív kitöltői milyen mértékben találkoznak a hajléktalansággal egy átlagos napon

A 4. ábra mutatja, hogy a lakossági kérdőív kitöltői milyen mértékben találkoznak a hajléktalanság problémájával egy átlagos napon. A válaszadók közel kétharmada körülbelül 1 és 10 fővel találkozik. Ezt követően domináns még a 11-20 fő válasz illetve a „nem találkozom hajléktalan személlyel,„ válasz. 20-nál több fővel a válaszadók kevesebb mint 5%-a találkozik egy átlagos napon.

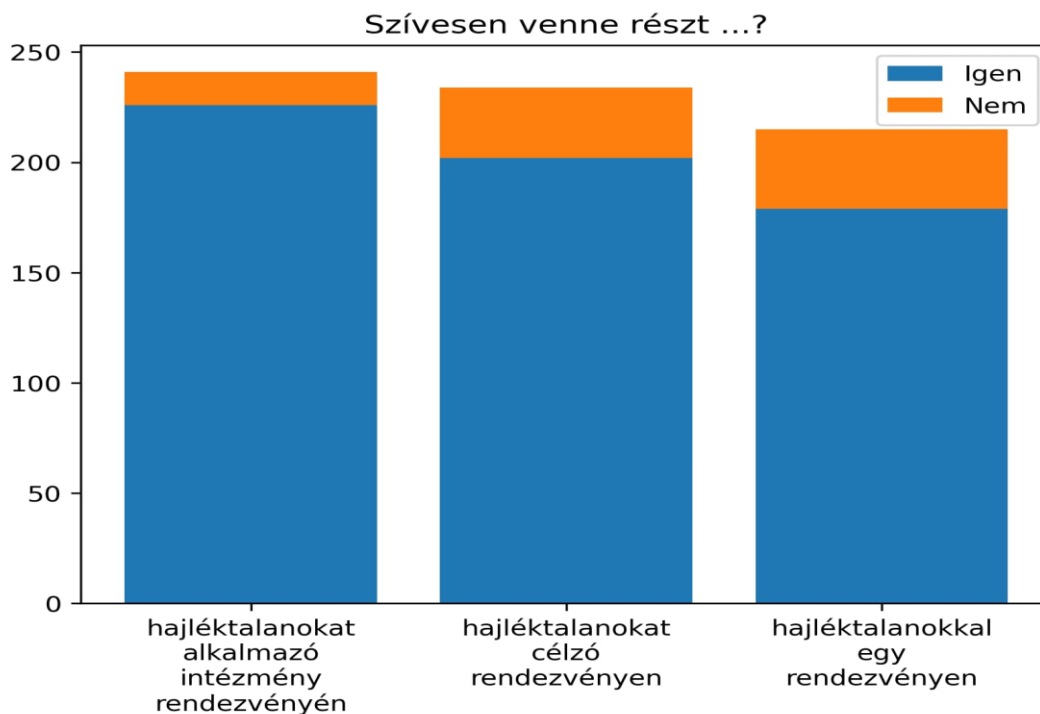
5. ábra: Lakossági kérdőív kitöltői által a hajléktalanságról alkotott sztereotípiákkal való egyetértés erőssége

Az 5. ábra megmutatja, hogy a lakossági kérdőív kitöltői átlagosan mennyire értettek egyet a kérdőívben felsorolt, hajléktalanokról megállapított sztereotípiákkal. Az ábrából kitűnik, hogy a kettő legelfogadottabb sztereotípia negatív sztereotípia az „ápolatlanok” és az „alkoholisták”.

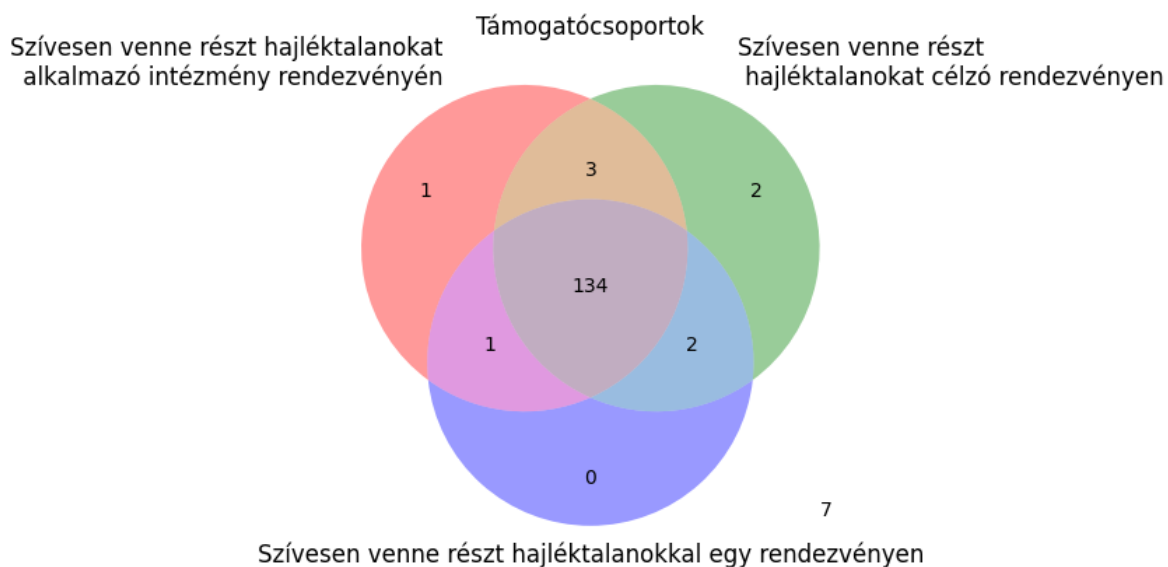
6. ábra: A lakossági kérdőív válaszadóinak kulturális intézmény látogatási gyakorisága

A 6.ábra megmutatja, hogy a lakossági kérdőív kitöltői milyen gyakran látogatnak kulturális intézményeket. 127 kitöltő „évente néhányszor” 101 kitöltő „havonta egyszer vagy kétszer” míg 75-en csak „negyedévente egyszer” látogatnak kulturális intézményeket.

7.ábra: Lakossági kérdőív kitöltői résztvevő aránya hajléktalanokat célzó események iránt

A 7.ábra megmutatja, hogy a válaszadók többsége részt venne hajléktalanokat célzó rendezvényen. A kék szín jelöli az igen választ míg a narancssárga szín jelöli a nem válaszokat. A talán válaszokat nem jelöli az ábra.

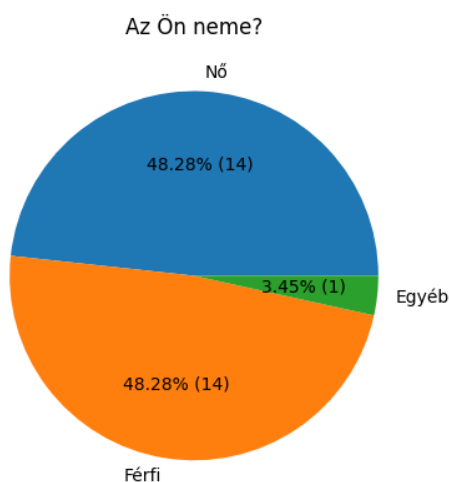

8. ábra: Lakossági kérdőív hajléktalanokat támogató részvétel alapján kialakuló támogatócsoportok átfedései

A 8. ábra megmutatja az előző 3 kérdésre igennel és nemmel felelők közötti átfedést. Az ábráról leolvasható, hogy 9 kitöltőt leszámítva az ezen kérdésekre igen választ adók átfednek, azaz mind a 3 fajta rendezvényen szívesen részt vennének. Csupán 7 olyan válaszadó volt, aki az említett rendezvénytípusok közül egyiken sem venne részt.

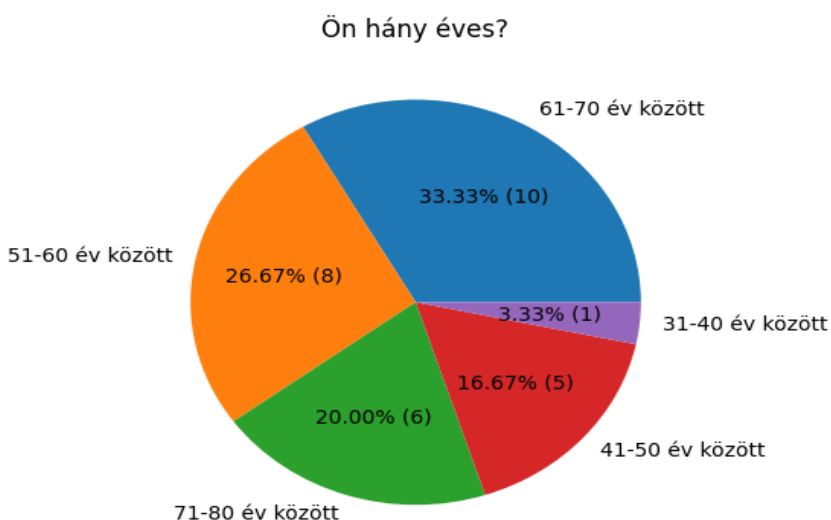
4.2 Hajléktalansági kérdőív eredmények

A vezetett kérdőívhez felkerestem a BMSZKI-t, akiknek a közreműködésével 2 napon keresztül töltöttem ki kérdőíveket a Dózsa György úti hajléktalanszállón. A vezetett kérdőívet végül 2 nap alatt 30 hajléktalan személlyel sikerült kitöltetnem.

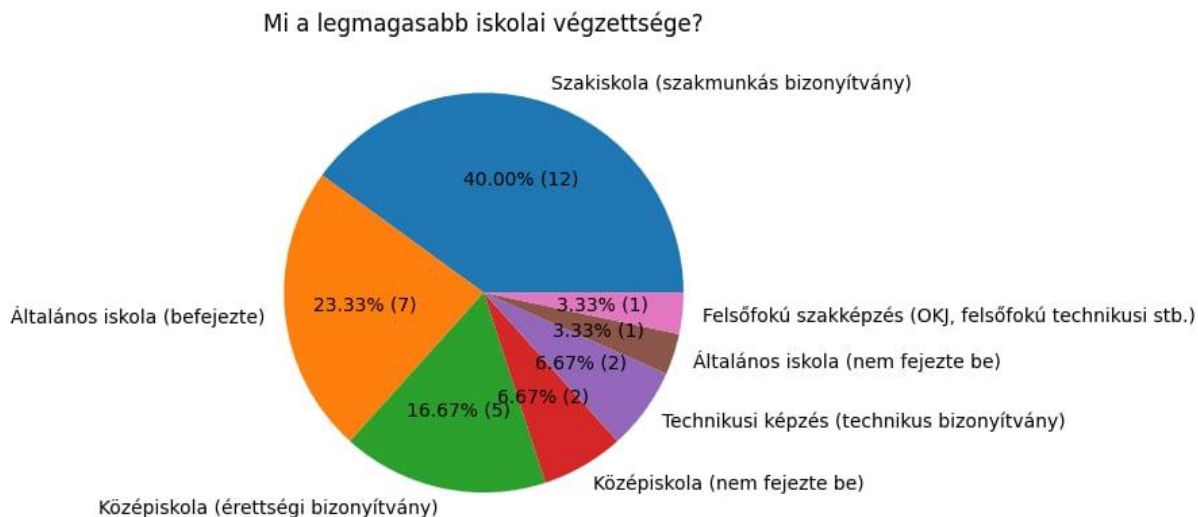
9.ábra: Hajléktalansági kérdőívet kitöltők nemek közti eloszlása

A 9. ábra megmutatja a hajléktalansági kérdőívet kitöltők nemek közti eloszlását. Az ábrán látszik, hogy pont ugyanannyi volt a férfi és a női kitöltésszám is, azaz 14-14. 1 „egyéb” válasz érkezett, 1 valaki pedig nem kívánt válaszolni erre a kérdésre.

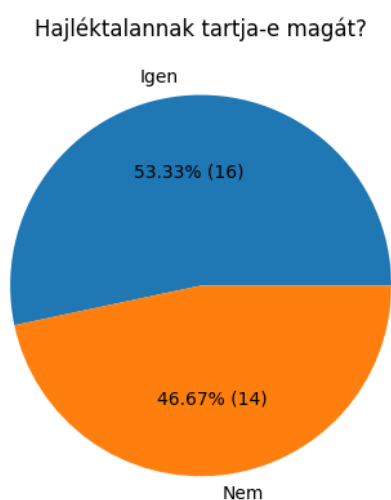
10.ábra: A hajléktalansági kérdőív válaszadóinak életkor szerinti eloszlása

A 10. ábra megmutatja a hajléktalansági kérdőív válaszadóinak életkor szerinti eloszlását. Az ábrán látható, hogy a kitöltők többségében 61-70 év közöttiek voltak, majd 51-60 év közöttiek, illetve 71-80 év közöttiek. A kérdőívet csak 1 31 és 40 év közötti válaszadó töltötte ki.

11. ábra: A hajléktalansági kérdőívet kitöltők legmagasabb iskolai végzettsége

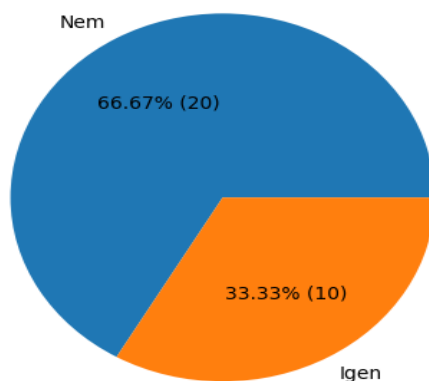
A 11. ábra megmutatja a hajléktalansági kérdőívet kitöltők legmagasabb iskolai végzettségét. A kitöltők többsége (40%) rendelkezik valamilyen szakmunkás bizonyítvánnyal. 7 kitöltő legmagasabb iskolai végzettsége a nyolc általános. 5 válaszadó legmagasabb iskolai végzettsége pedig az érettségi bizonyítvány megszerzése volt.

12. ábra: A hajléktalansági kérdőívet kitöltők saját meglátásuk szerint hajléktalannak tartják-e magukat

A 12. ábra megmutatja, hogy a hajléktalansági kérdőívet kitöltők saját meglátásuk szerint hajléktalannak tartják-e magukat. A válaszadók majdnem fele (1 ember híján) nem gondolnak hajléktalanként saját magukra. Ez az arány magasabb, mint a 2017-es február 3-as év eredményénél, (Hamarics & Nagy, 2020) (57%-igen-36%-nem) azonban a felmérés 29 évnél fiatalabb hajléktalanokkal készült, ami egy jellegzetesen másik korosztály

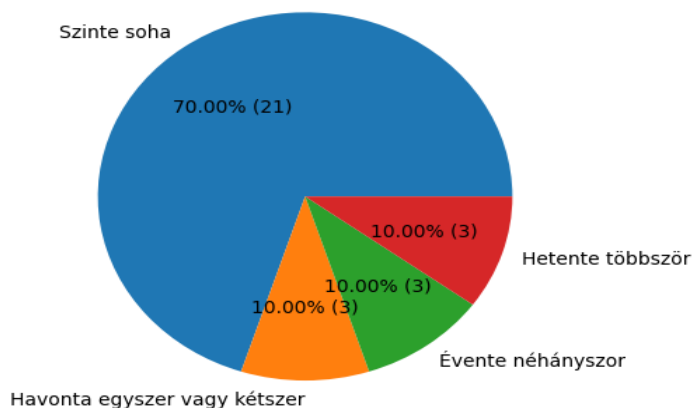
Fogyaszt-e jelenleg rendszeresen alkoholt vagy más kábítószer, ami megakadályozza, hogy a jelenleginél jobb körülmények között lakjon?

13. ábra: A hajléktalansági kérdőívet kitöltők rendszeres alkohol vagy kábítószer fogyasztási szokásaik

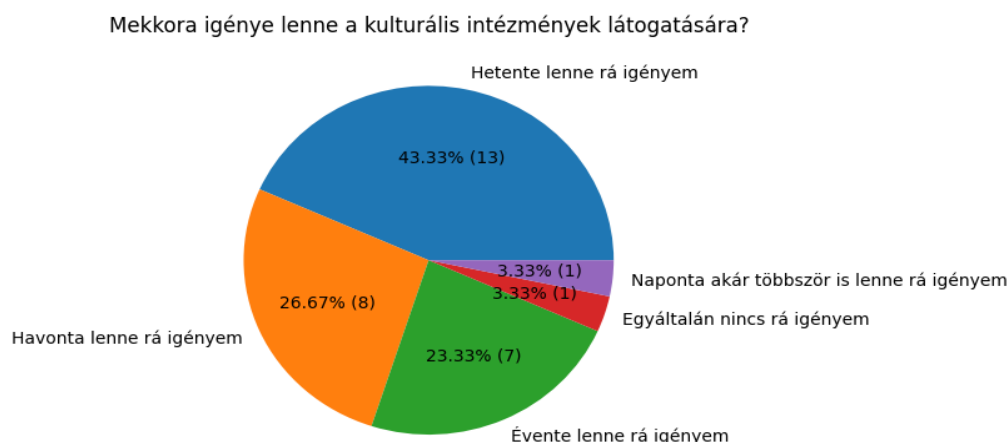
A 13. ábra megmutatja, hogy a hajléktalansági kérdőívet kitöltők saját bevallásuk szerint fogyasztanak-e rendszeresen alkoholt vagy más kábítószer, ami megakadályozza, hogy jobb életkörülmények között éljenek. A válaszadók kétharmada nem fogyaszt ilyen szereket, míg 10 kitöltő bevallotta igen. Ez az eredmény az alkohol használat szempontjából magasabb, mint a február harmadikai munkacsoport által, 29 évnél fiatalabbakkal készített felmérése. (Hamarics & Nagy, 2020) Abban a felmérésben a válaszadók csupán 18%-a jelezte, hogy használna alkoholt vagy egyéb kábítószer.

Milyen gyakran látogat kulturális intézményeket?

14. ábra: A hajléktalansági kérdőívet kitöltők kulturális intézmény látogatási szokásaik

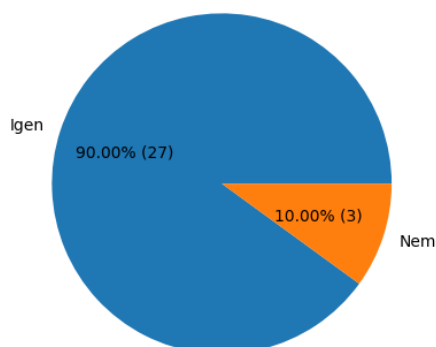
A 14. ábra megmutatja a hajléktalansági kérdőívet kitöltők kulturális intézmény látogatási szokásait. A kitöltők többsége „szinte soha” nem látogat ilyen intézményt. A többi válaszadó egyenlő eloszlásban látogat évente, havonta és hetente többször is kulturális intézményt.

15. ábra: A hajléktalansági kérdőívet kitöltők kulturális intézmény látogatási igényfelmérése

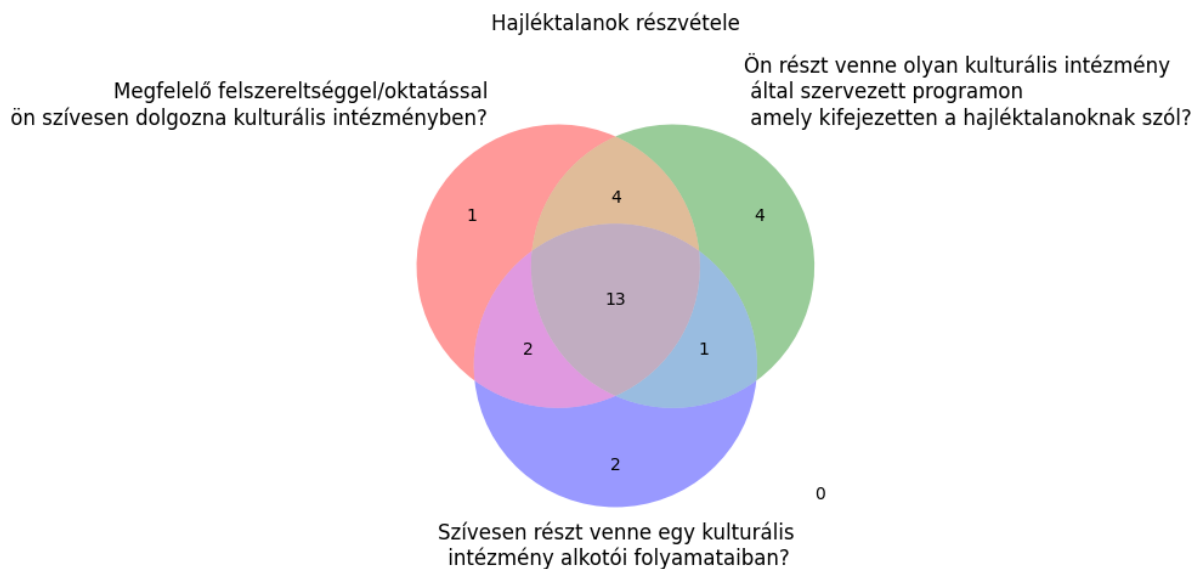
A 15. ábra megmutatja, hogy a hajléktalansági kérdőív kitöltőinek mekkora igénye van a kulturális intézmények látogatására. A többségnek hetente lenne rá igénye, míg 8 kitöltőnek havonta, 7 válaszadónak pedig évente. 1 válaszadónak egyáltalán nincs rá igénye.

Ön szívesebben látogatná a kulturális intézmények programjait ha létrehoznának egy kedvezményes belépőjegyet amelyet kifejezetten a hajléktalan embereknek hoztak létre?

16. ábra: A hajléktalanok kulturális intézmény látogatási kedve, abban az esetben, ha azok rendelkeznek a csoportot célzó, kedvezményes belépőjeggyel

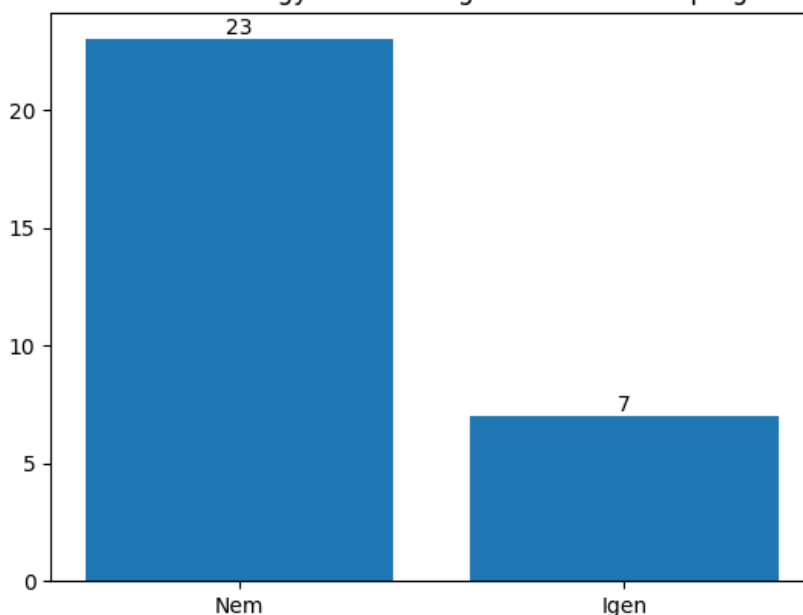
A 16. ábra megmutatja a hajléktalanok kulturális intézmény látogatási kedvét, abban az esetben, ha azok rendelkeznek a csoportot célzó, kedvezményes belépőjeggyel. A kitöltők többsége élne a kedvezménnyel és látogatná az intézményt. 3 kitöltő nem élne a lehetőséggel.

17. ábra: A hajléktalanok részvételi kedve a nekik szánt program iránt

A 17. ábra megmutatja a hajléktalanok érdeklődését a nekik szánt program iránt. 13 résztvevőt mind a 3 program érdekli. Olyan válaszadó pedig nincs, akit egyik program sem érdekelne.

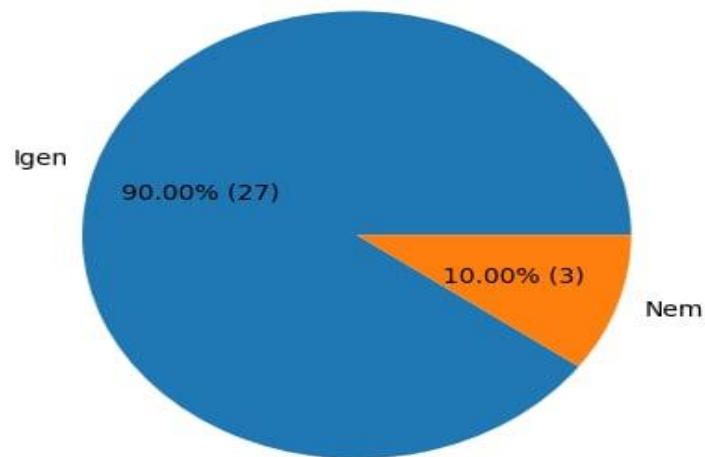
Hallott-e a városban ingyenesen látogatható kulturális programokról?

18. ábra: A hajléktalanok ismerete a városban ingyenesen látogatható kulturális programokról

A 18. ábra megmutatja a hajléktalanok ismeretét a városban ingyenesen látogatható kulturális programokról. A válaszadók több mint kétharmada nem hallott ilyen eseményről, 7 kitöltő pedig már hallott ingyenesen látogatható kulturális programról.

Ön szeretne javítani az életkörülményein?

19. ábra: A hajléktalanok motivációja életminőségüknek javítására

A 19.ábra megmutatja a hajléktalanok motivációját életkörülményeik javításán. Az ábrán látszik, hogy a kitöltők 90%-a szeretne javítani az életkörülményein, míg 10% nem.

4.3 Kulturális intézményi interjúk eredményei

A félig strukturált kulturális intézményi kérdéssorhoz összesen 8 intézményt kerestem fel, ebből 6 intézménnyel sikerült kapcsolatba kerülnöm. (5.táblázat)

5.táblázat: Azon kulturális intézmények táblázata fenntartó és intézménytípus szerint, amelyekkel sikerült kapcsolatba kerülnöm

Kulturális intézmény típusa	Állami fenntartású intézmény	Magánfenntartású intézmény
Színház	Nemzeti Színház	Jurányi ház
Múzeum	Szépművészeti múzeum	Petőfi Irodalmi múzeum
Könyvtár	Fővárosi Szabó Ervin könyvtár	-
Művelődési ház	Budapesti Művelődési Központ	-

6. táblázat: A Nemzeti színházzal folytatott interjú kivonata

Nemzeti színház	
Hajléktalanokat célzó akciók és ezek kommunikációja a hajléktalanok felé	A színház jelenleg is együttműködik a <i>Van esély alapítvánnyal</i> , mely keretein belül a hajléktalan vendégek kedvezményesen látogathatják az előadásaikat.
Hajlandóság a hajléktalanok befogadására, alkalmazásukra	Az intézmény elképzelhetőnek tartja, hogy a jövőben foglalkoztassanak hajléktalan munkavállalót és hogy helyt adjanak hajléktalan embereket célzó programoknak.
Intézmény dolgozóinak érzékenyítése a hajléktalan vendégek felé	A színház kifejezett hajléktalanokra nem érzékenyíti a dolgozóit, azonban felvételi elbeszélgetésük során megválogatják azokat a jelentkezőket, akik nem alkalmasak egy ilyen szituáció kezelésére. A színes vendégkör miatt az alkalmazottak felkészültek arra, hogy kellemetlenség, probléma esetén kellő diszkrécióval kezeljék a helyzetet.
Eddigi és tervezett lépések a hajléktalan emberek befogadására és reintegrálására	A színház 2019-ben létrehozott egy teljesen ingyenesen látogatható programsorozatot, (#anemzetimindenkie) mely keretein belül 400 hátrányos helyzetű otthontalan vendéget vártak a Vitéz lélek című előadásra. A jövőben az alkotói folyamatokba is szeretnék bevonni a hajléktalanokat, profi színészek és rendezők segítségével.
Hogyan segíthet a hajléktalan emberek életminőségének és társadalmi megítélésüknek javításán	A hajléktalanok, mint az intézmény munkavállalói nagy önbecsülésre és kölcsönös tiszteletre tehetnek szert, melynek hatására a társadalom is jobb szemmel tekinthet a hajléktalanokra.

Az 6. táblázat foglalja össze a Nemzeti színházzal folytatott interjú válaszait, a főbb kérdéskörök szerint. A válaszok alapján elmondható, hogy a színház nagy nyitottsággal áll a hajléktalanokhoz, mint látogató, mint munkavállalói minőségében. A múltban már sikeresen szerveztek programot hátrányos helyzetűeknek, köztük a hajléktalanoknak is, mint például a Vitéz lélek című előadás. (Nemzeti színház, 2019) Gyakran hirdetnek meg utolsó pillanatos akciós jegyeket más darabokra is, melynek keretein belül több hajléktalan is látogatta az intézményt a kedvezményes jegyár miatt. Kapcsolatban állnak a „Van esély alapítvány” -nyal is, melynek köszönhetően könnyedén tudnak kommunikálni otthontalan emberekkel és meghívni őket a színházba.

7. táblázat: A Jurányi ház válaszaiból készített kivonat

Jurányi ház	
Eddigi és tervezett lépések a hajléktalan emberek befogadására és reintegrálására	Jelenleg nem terveznek hajléktalanokat célzó programot szervezni. Tapasztalataik alapján nem ítélik szükségesnek a jövőben ilyen akciók kidolgozását.
Hogyan segíthet a hajléktalan emberek életminőségének és társadalmi megítélésüknek javításán	-
Hajléktalanokat célzó akciók és ezek kommunikációja a hajléktalanok felé	Nincsenek célzott akcióik.
Hajlandóság a hajléktalanok befogadására, alkalmazásukra	Megkeresés hiányában nem tudnak érdeklődni, de nyitottak az együttműködésre más szervezetekkel.
Intézmény dolgozóinak érzékenyítése a hajléktalan vendégek felé	Az intézmény jelenleg nem végez érzékenyítő tréningeket a dolgozói felé.

A 7. táblázat összefoglalja a Jurányi Ház válaszaiból készített kivonatot. Az intézménynek nincs tapasztalata hajléktalan látogatóval/munkavállalóval, eddig még nem kapott megkeresést civil szervezet felől sem. Nem zárkóznak el a hajléktalanokat célzó programok megvalósításától. Viszont tapasztalataik alapján nem tartják realitásnak a megvalósulását. (Érdeklődés hiányában) Magánfenntartói jellegéből adódóan a jegyértékesítési folyamat akadályt gördíthet a hajléktalan látogatók felé. (online jegyértékesítés)

8. táblázat: A Szépművészeti múzeum válaszaiból készített kivonat

Szépművészeti múzeum	
Eddigi és tervezett lépések a hajléktalan emberek befogadására és reintegrálására	Már többször is sikeresen szerveztek programot, amelyen hajléktalanok vettek részt, és ezt a jövőben is szeretnék folytatni.
Hogyan segíthet a hajléktalan emberek életminőségének és társadalmi megítélésüknek javításán	A múzeum szerint ezek a komplex alkalmak segítették az ismeretszerzést, a múzeumi szemléletmód formálását, az empátikus attitűd fejlesztését, növelték a résztvevők biztonságérzetét, önismeretét és erősítették az önbecsülésüket.
Hajléktalanokat célzó akciók és ezek kommunikációja a hajléktalanok felé	Az intézmény 2019-ben fogadott kifejezetten hajléktalanokból álló látogatókat egy múzeumlátogatás keretein belül. Ennek lebonyolításában a Fővárosi Önkormányzat hajléktalanellátó szervezete állt a segítségükre.
Hajlandóság a hajléktalanok befogadására, alkalmazásukra	A múzeum nyitott a hajléktalan vendégek befogadására.
Intézmény dolgozóinak érzékenyítése a hajléktalan vendégek felé	-

A 8.táblázat tartalmazza a Szépművészeti múzeum válaszaiból készített kivonatot. Az intézmény korábban már fogadott kifejezetten hajléktalanokból álló látogatói csoportot, így már rendelkeznek egy ilyen program megszervezéshez szükséges tapasztalattal. Ezek a látogatások minden esetben díjmentesen történtek, így a látogatóknak nem volt akadály az anyagi nehézségek. Több megkeresésük volt már civil szervezetektől, melynek minden esetben teret adtak és együttműködtek. Akciójukat sikeresnek értékeli mindkét oldal, mind az intézmény mind a hajléktalan vendégek, mivel ezeknek a komplex alkalmaknak szemléletformáló erejük volt.

9. táblázat: A Petőfi Irodalmi Múzeum válaszaiból készített kivonat

Petőfi Irodalmi múzeum	
Eddigi és tervezett lépések a hajléktalan emberek befogadására és reintegrálására	Az intézménynek voltak programjai bizonyos hátrányos helyzetű csoportok megszólí-

	tására, viszont kifejezetten a hajléktalanok elérésére még nem tettek lépéseket. Jelenleg átfogó terv a jövőben nincs, viszont nem zárkoznak el, hogy teret adjanak egy harmadik fél által szervezett programnak.
Hogyan segíthet a hajléktalan emberek életminőségének és társadalmi megítélésüknek javításán	„A segítői szerep és a gondoskodó társadalom fogalmának és gyakorlatainak előtérbe helyezésével. A meglévő szociális feszültségek artikulálásával és lehetséges megoldási utak támogatásával.”
Hajléktalanokat célzó akciók és ezek kommunikációja a hajléktalanok felé	A Máltai szeretetszolgálattal volt kapcsolatuk és teret adtak egy általuk szervezett programnak. Alapvetően az intézmény inkább passzív szervezés szempontjából, viszont teret adnak bármilyen külső szerveződésnek.
Hajlandóság a hajléktalanok befogadására, alkalmazásukra	Amennyiben van külső szerveződés erre úgy nyitottak a fogadás felé.
Intézmény dolgozóinak érzékenyítése a hajléktalan vendégek felé	Az intézmény jelenleg nem végez érzékenyítő tréningeket a dolgozói felé.

A 9.táblázat tartalmazza a Petőfi Irodalmi múzeum válaszainak kivonatát. Az intézmény nem végez direkt hajléktalanokat célzó szervezői tevékenységet, de nyitottan áll egy harmadik fél által szervezett programnak teret biztosítani és annak keretében hajléktalan vendégeket fogadni. Az intézmény saját bevallása szerint nem rendelkezik a megfelelő képzettséggel ahhoz, hogy önállóan szervezzon és tartson programot hajléktalan emberek számára, de nem veti el, hogy ezen javítson.

10. táblázat: Fővárosi Szabó Ervin könyvtárral készített interjú kivonata

Fővárosi Szabó Ervin könyvtár	
Eddigi és tervezett lépések a hajléktalan emberek befogadására és reintegrálására	A könyvtárnak eddig nem volt tervezett, kifejezetten a hajléktalanok felé irányuló programja. Azonban a könyvtár jelenleg is fogad hajléktalan vendégeket több intézményében is. Jelenleg a jövőre nézve sincs tervben egy

	ilyen program létrehozása, viszont a könyvtár nem zárkózik el az ilyesfajta eseményektől, amennyiben a könyvtár profiljába illik.
Hogyan segíthet a hajléktalan emberek életminőségének és társadalmi megítélésüknek javításán	Az intézmény elmondása szerint teret tudnak adni a hajléktalanoknak, ahol a szabadidejüket hasznosan el tudják tölteni, ezzel is segítve a tanulási folyamatokat. A megfelelő tudás átadásával segíthetnek a hajléktalanokról alkotott társadalmi képet megváltoztatni.
Hajléktalanokat célzó akciók és ezek kommunikációja a hajléktalanok felé	Kifejezetten a hajléktalanokat célzó akciók még nem voltak a könyvtárban, ellenben mivel szinte minden programjuk ingyenesen látogatható, a könyvtár nem zárja ki a hajléktalan látogatókat bár közvetlen nem kommunikál feléjük.
Hajlandóság a hajléktalanok befogadására, alkalmazásukra	A könyvtár nem zárkózik el sem munkavállalóktól, sem a látogatóktól. Jelenleg is látogatják a könyvtárat hajléktalan vendégek.
Intézmény dolgozóinak érzékenyítése a hajléktalan vendégek felé	Az intézmény dolgozóit egy szintén a könyvtárban dolgozó munkatárs érzékenyíti, aki már dolgozott hátrányos helyzetű vendégekkel.

A 10. táblázat tartalmazza a Fővárosi Szabó Ervin könyvtárral készített interjú kivonatát. Az intézmény bár közvetlen nem foglalkozik hajléktalanokat célzó eseményekkel, nem zárkózik el a hajléktalan vendégek befogadásától. Mivel a könyvtárba való belépésnek nincs ára, csak egy 400 Ft-os adminisztrációs díja, amelyre még különbözőféle kedvezmények is vonatkoznak. Így a hajléktalan vendégek is könnyen látogathatják a könyvtárat akár teljesen ingyen. A könyvtár szívesen adna teret hajléktalanoknak szóló kezdeményezéseknek, azonban nagy problémának látják a munkaerő hiányát. A könyvtár dolgozói annyira elfoglaltak és leterheltek, hogy nincs kapacitásuk egy ilyen program megtervezéséhez, azonban egy harmadik fél kezdeményezésének szívesen teret adnának.

11. táblázat: Budapesti Művelődési Központtal készített interjú kivonata

Budapesti Művelődési Központ	
Eddigi és tervezett lépések a hajléktalan emberek befogadására és reintegrálására	A központnak jelenleg nincs kifejezetten hajléktalanokat célzó programja, viszont a központ minden eseménye és kiállítása ingyenesen látogatható, így mindenki számára elérhetőek a programok.
Hogyan segíthet a hajléktalan emberek életminőségének és társadalmi megítélésüknek javításán	Az intézmény segíthet jó gyakorlatot teremteni a hajléktalanok befogadására, ezzel is példaként szolgálva a többi kulturális intézmény számára. Teret adhatnak a hajléktalan embereknek a kreatív önkifejezésre.
Hajléktalanokat célzó akciók és ezek kommunikációja a hajléktalanok felé	Marginalizált csoportokat célzó eseménynek az intézmény még nem adott otthont, azonban nem zárkoznak el előle. Kifejezetten hajléktalanokat célzó direkt kommunikáció jelenleg még nem jellemzi az intézményt.
Hajlandóság a hajléktalanok befogadására, alkalmazásukra	Az intézmény nyitottságát fejezte ki, hogy a jövőben sokkal befogadóbbak legyenek a hajléktalan vendégek és akár munkavállalók felé.
Intézmény dolgozóinak érzékenyítése a hajléktalan vendégek felé	Az intézmény jelenleg nem végez érzékenyítő tréningeket a dolgozói felé.

A 11. táblázat tartalmazza a Budapesti Művelődési Központtal készített interjú kivonatát. A központnak eddig nem volt kifejezetten a marginalizált csoportokat megszólító kezdeményezése. Megkeresésemre azonban az intézményen belül is párbeszéd indult arról, hogy mit lehetne tenni ezen csoportok érdekében és úgy határoztak, hogy a jövőben szeretnének sokkal célozottabban foglalkozni a témával. Az intézmény összes eseménye és kiállítása teljesen ingyenes látogatható, így mindenki számára elérhetőek ezáltal nincs anyagi akadálya a programok látogatásának.

4.4 A Fővárosi önkormányzat Szociálpolitikai tanácsadójával folytatott interjú eredményei

A főváros megbízottjával Faragó Renátával készített interjúm során sikerült információt szereznem a fővárosi önkormányzat eddigi és tervezett hajléktalanokat segítő programjáról. A 12. táblázat tartalmazza az interjú válaszok kivonatát.

A fővárosi önkormányzat a hajléktalanság problémájának megoldását elsősorban a lakhatás biztosításában látja. Ennek érdekében jött létre az Otthon, Mindenkinek. Fővárosi stratégia az otthontalanság és a hajléktalanság csökkentéséről" című program melyről részletesebben a 3.6.1-es fejezetben már beszámoltam. A lakhatási problémát a főváros bérlakások kiutalásával próbálja megoldani. Az elmúlt 5 évben összesen több mint 350 hajléktalanságban érintett személy költözött közel 200 fővárosi önkormányzati bérlakásba.

Az interjú során szóba került, hogy egy nagy probléma az állami gondozásból kikerülő fiatal felnőttek helyzete, ennek kezelésére működtetnek egy életkezdési támogatást, illetve kifejezetten a számukra fenntartott bérlakásokat is kiadnak. Utógondozási munkát is végeznek, mivel tapasztalataik alapján az állami gondozásból kikerültekből jóval nagyobb az előfordulása, hogy később hajléktalanként az utcára kerüljenek.

12. táblázat: Fővárosi önkormányzat válaszaiból készült kivonat

Fővárosi önkormányzat interjú eredmények	
Eddigi és tervezett lépések a hajléktalanság problémájának kezelésére	Bérlakás programmal lakhatás biztosítása, méltó ellátás megteremtése szállások zsúfoltságának csökkentése. BMSZKI üzemeltetése.
Családok átmeneti otthonaiban élő gyermekek segítése	A családok átmeneti otthonaiban élő gyermekek minden esetben a kerületi iskolába járnak, ezzel is elkerülve a hátrányos helyzetű gyermekek diszkriminációját.
Intézkedések állami gondozásból kikerült fiatal felnőttek segítésére	Életkezdési támogatás növelése, kifejezetten nekik szánt bérlakások kiutalása és utógondozási munka fejlesztése. Lakbér támogatás.

5 Konklúziók, javaslatok

Az 1-3. *ábra* tartalmazza a magyar lakossági kérdőív demográfiai adatait. Az adatokból kitűnik, hogy a nők a lakossághoz képest enyhén túlreprezentáltak, illetve a Fejér vármegyei kitöltők is. A korcsoporti adatokat is figyelembe véve elmondható, hogy a kitöltők főként Budapesti egyetemisták voltak. Célzottan nekik is lett hirdetve a kérdőív.

Az 5.*ábra* tartalmazza a magyar lakosság hajléktalanokról vélt sztereotip megállapításait. Ez az információ azért szükséges, hogy lássuk azokat a pontokat, amelyeket esetlegesen akadályokat képezhetnek egy támogatói program megvalósulása során. Ebből látható, hogy a 2 legerőteljesebben élő sztereotípiát a következők voltak: alkoholisták, ápolatlanok. A hajléktalanokkal végzett interjúk nem erősítették meg ezeket az állításokat. A 13.*ábra* mutatja, hogy a válaszadók csupán egyharmada fogyaszt rendszeren alkoholt vagy egyéb szert. Ugyanígy az ápolatlan sztereotípiánál az eredmények alapján az összes hajléktalan kitöltőnek van lehetősége a rendszeres tisztálkodásra. Ezzel elmondható, hogy az alapvető tisztálkodás és ápoltság a hajléktalanok számára teljesen elérhető. Ennek az ellentmondásnak a lehetséges oka, hogy a lakossági kérdőív kitöltői a hagyományos értelemben vett utcán élő, azaz fedél nélküli hajléktalanra gondoltak mintaként a kérdőív kitöltésekor. Ezt erősíti meg a 4.*ábra*, azaz, hogy a kitöltők legnagyobb része 1-10 hajléktalannal találkozik egy nap, azaz nem egy intézmény keretein belül. Ugyanakkor, a hajléktalansági kérdőív kitöltői jelenleg a BMSZKI Dózsa úti szállásán élnek életvitelszerűen, tehát hivatalos értelemben véve lakástalanok, mindennap tudnak élni a hely alapvető felszereltségével, mint a fürdő, konyha, lobby stb. Ebből kifolyólag sokkal ápoltabbak, mint az utcán élő emberek. Ez egy fontos eltérés melyet (3.*táblázat*) az ETHOS táblázat is hangsúlyoz. A két csoport között természetesen létezik átfedés, aki életvitelszerűen a szállón él gyakran kijár az utcára munkaként kéregetni.

A 7. *ábra* megmutatja a magyar lakosság hajlandóságát részt venni egy olyan programon, amiben a hajléktalanság valamilyen formában érintett. A támogatottság arányában egy minta figyelhető meg, aszerint, hogy a hajléktalanok milyen módon kerülnek bevonásra. A legnagyobb a támogatottsága (66%-igen, 4% nem) annak a rendezvénynek, amelyen a hajléktalanok az intézmény munkavállalójaként szerepelnek. Ezt követte az, amikor kifejezetten a hajléktalanok segítségét célozta (59%-igen, 9%-nem), legvégül az az esemény, amelyen a hajléktalanok a többi látogatóval együtt vesznek részt egy átlagos nem célzott programon (52%-igen, 11%-nem, ami több mint a duplája az alkalmazotti esetnek). Ezekben az eredményekben megfigyelhető, hogy a magyar társadalom azon a rendezvényen, ahol a hajléktalanokkal egy alá fölé rendeltségi viszonyba kerülnek sokkal támogatottabb, mint az a rendezvény, ahol a

hajléktalan vendég egyenlő az átlaglátogatóval. Szintén ez figyelhető meg azon a rendezvényen, ahol a lakosság azért megy a rendezvényre, hogy kifejezetten a hajléktalanokat segítse. Ennek a jelenségnek sok oka lehet, amelyekre jelen írásban nincs mód kitérni, viszont érdemes lehet további kutatásokra. Felmerülhet az ún. helper szindróma (kényszeres segítségnyújtás), vagy a kommunális nárcizmus (a mások segítésében megélt nárcisztikus grandiozitás), vagy akár a 2.1.5 fejezetben a dolgozatom elején említett proverty porn jelenség, hogy az emberek szívesen vesznek részt olyan rendezvényeken, ahol a későbbiekben előnyösen lehet feltűnni azt a képet mutatva, hogy egy marginalizált csoportot támogató rendezvényt támogattak. A 8. ábra célja megvizsgálni az átfedéseket az előbbi 3 felsorolt támogatócsoport között. Az ábrából látszik, hogy az igen-nem válaszadók között a 3 csoport erőteljesen átfed: 134 kitöltő mind a 3 fajta rendezvényt támogatja, csupán elvétve találhatók kitöltések, amelyek valamelyik típust nem támogatják. Olyan kitöltő, amely egyértelműen jelezte, hogy semelyik fajta rendezvényen nem venne részt csupán 7 volt a 340-ből.

Mindhárom eseménytípus legalább 50%-os támogatottsággal szerepelt, azaz elmondható, hogy a lakosság inkább nyitott egy ilyesfajta esemény felé. A sztereotípiák táblázatban (5. ábra) a 5. helyen szerepel a „sok rossz körülmény áldozataként került az utcára” megállapítás, ami okot adhat az együttérzésre és ezáltal a támogatóprogramban való részvételi hajlandóságra. Ugyanakkor, a 6. helyen, de hasonló súllyal szerepel a „nem akarnak változtatni élethelyzetükön”, ami indokolja ezt a pesszimista megközelítést is, még akkor is hogyha ennek a sztereotípiának a létalapját a 19. ábra eredménye merőben cáfolja. (a hajléktalan válaszadók 90% szeretne javítani az életkörülményein) Mindezeket együttesen kimondható, hogy a magyar lakosság támogató egy ilyen szerveződés iránt.

A 9. ábra és a 10. ábra mutatja be a hajléktalanok által kitöltött kérdőív demográfiai adatait. A nemek aránya ebben az esetben jóval kiegyenlítettebb illetve nem került külön megemlítésre a lakhely, mivel minden kitöltő jelenlegi lakhelye a BMSZKI Dózsa úti hajléktalanszálló. Az életkori összetételben, ahogy a magyar társadalomban is itt is megfigyelhető az előregedés, a kitöltők 80%-a legalább az 50. életévét betöltötte. A 15. ábra a hajléktalan kitöltők legmagasabb iskolai végzettségét ábrázolja ebből 40%-os aránnyal kitűnik a szakiskola, ami a korcsoporttal magyarázható. Emellett a többi lehetőség viszonylag jól szór, nem lehet a hajléktalanság mivoltját az iskolai végzettség hiányához egyértelműen kötni.

A 12. ábra megmutatja, hogy a hajléktalan kitöltők közül saját meglátásuk alapján hajléktalannak tartják-e magukat. A kitöltők majdnem fele erre a kérdésre nemleges választ adott. A válaszadók többsége a kérdőív alatt gyakran hangsúlyozták, hogy magukat nem definiálják

utcán élő hajléktalannak bár maguk is hajléktalanszállón laknak. Ez az eredmény azt mutatja, hogy a hajléktalanszállón és az utcán lakó hajléktalanok között is van egyfajta rangsorolás és hierarchia, pont mint a lakossági kérdőívénél. Gyakran az utcán élő társaikat ugyanazokkal a sztereotípiákkal jellemezték, mint amiket a lakossági kérdőívben is szerepelnek. (5.ábra) Ez némiképpen megnehezíti a hajléktalanság egységes kezelését, a vizsgált csoport hajlamos diszkriminálni utcán élő sorstársaikat. Megkérdezésre került a hajléktalanok jelenlegi emberi kapcsolatai. A legtöbb jelölést a „hajléktalan barátok” lehetőség kapta viszont érdemes megfigyelni, hogy a 3 válaszadóból ezt csak 18 jelölte. Ez is megerősíti azt a feltételezést, hogy akik a 12.ábra alapján nem tartják magukat hajléktalannak úgy gondolják ez csak egy ideiglenes állapot, nem hosszantartó, így nem tartják szükségesnek mély kapcsolatok kialakítását a szállón beleértve sorstársaikat és a szociális munkásokat is. A vezetett kérdőív alatt ezt többen is szóban megerősítették.

A 14.ábra megmutatja, hogy a hajléktalanok milyen gyakran látogatnak kulturális intézményt. Ezt összevetve a lakossági kérdőív eredményével (6.ábra) megfigyelhető, hogy a gyakoriság itt jóval kisebb, mint a lakossági átlag. Ugyanakkor a 15.ábra, ami bemutatja a hajléktalanok intézménylátogatási igényét, azt tanúsítja, hogy a hajléktalanoknak ennél jóval nagyobb igénye lenne az intézmények látogatására. A felmérés szerint a hajléktalanok 70%-a szinte soha nem látogat kulturális intézményt, holott az igényfelmérésen csupán 1 kitöltő jelezte, hogy egyáltalán nem lenne rá igénye. Ebből arra lehet következtetni, hogy egy intézmény látogatása során valamilyen akadályba ütköznek. A kitöltők életkorából kiindulva ez az akadály gyakran egészségügyi, viszont leginkább az anyagi helyzetük és az előítélet merült fel problémaként. Ezzel szemben a 16.ábra bemutatja, hogy a hajléktalanok 90%-a szívesebben látogatná a kulturális intézmények programjait, ha létrehoznának kifejezetten nekik egy kedvezményes belépőjegyet. Ezzel is bizonyítva azt, hogy a hajléktalanok kulturális intézmény látogatási igényeik magasak és szeretnék élni a lehetőséggel.

A 18.ábra megmutatja, hogy a hajléktalan kitöltők közül a 30 kitöltőből csupán csak 7 kitöltő hallott a városban ingyenesen látogatható kulturális programról. Ebből arra tudunk következtetni, hogy bár vannak ingyenesen látogatható programok a városban, amelyekre hajléktalan vendégek is mehetnek, hiszen nincs anyagi nehézség, elégtelenül vannak kommunikálva a hajléktalanok felé. A kulturális intézményi interjúkból kiderül, hogy a hajléktalanok felé történő kommunikáció sok esetben civil szervezeteken keresztül történik, de azokon keresztül is csak a célzott programokat kommunikálják. (6.táblázat) Több olyan ingyenes kulturális program (11.táblázat) is van Budapesten, ami nem kifejezetten a hajléktalanokat célozza ezáltal a

kommunikációban sincsenek kiemelten kezelve és így a program megfelelő csatornán hirdetve. Egy saját program megszervezésénél a megfelelő kommunikációt mindenképpen gondosan meg kell tervezni.

Összegezve a hajléktalanok által kitöltött kérdőívek eredményeit elmondható, hogy a hajléktalanok is szívesen részt vennének egy őket célzó programon. (17.ábra) A válaszadók majdnem háromnegyede jelezte, hogy részt venne ilyen programon, sőt 60% még az intézmény alkotó folyamataiban is részt venne. (17.ábra) Egy célzott program megszervezésénél azonban több dolgot is figyelembe kell venni. Egyrészt figyelni kell a terhelhetőségükre, hiszen többségében idős emberekről beszélünk, nem minden esetben alkotnak összetartó közösséget tekintve, hogy közöttük is fellelhető a lenéző magatartás és diszkrimináció főként az intézményben élő és az utcán élő társaik között. Harmadrészt fontos kiemelni a megfelelő kommunikációját egy ilyen eseménynek.

Az intézményi interjúra 8 intézményt kértem fel ebből 6 válaszolt a megkeresésemre. (5.táblázat) A 8 intézményből 4-el sikerült személyesen lefogatnom az interjút két intézmény pedig írásban küldte el válaszait. A maradék kettő intézmény bár megkeresésemre válaszolt, nemleges választ kaptam. Elmondásuk szerint a téma nem illik az intézményük profiljába. Azoknál az intézményeknél, akik vállalták valamilyen formában az interjút megfigyelhető, hogy többségében államilag fenntartott intézmények voltak míg 2 magánfenntartású. Ebből arra következtethetünk, hogy az államilag fenntartott intézményekhez sokkal közelebb áll a téma tekintve, hogy ezek azok az intézmények, amik mindenki számára elérhetőek kell, hogy legyenek. Ezáltal sokkal nagyobb költségvetéssel is dolgoznak így megengedhetik maguknak, hogy több vagy akár az összes programjuk ingyenesen látogatható legyen. Ugyanez nem mondható el a magánfenntartású intézményekről, akik jóval kisebb költségvetésből dolgoznak így anyagiilag nem kifizetődő számukra, ha ingyenessé teszik intézményük látogatását.

A kulturális intézményekkel készített interjú eredményeiből látszik, hogy 2 intézmény már szervezett kifejezetten a hajléktalanoknak programot. (6.táblázat,8.táblázat) 3 intézmény nem szervezne, viszont teret adna ilyen kezdeményezésnek, amennyiben egy harmadik fél, esetleg egy civil szervezet megszervezi azt. (7.táblázat,9.táblázat,10.táblázat) 2 intézmény pedig szívesen szervezne a jövőben ilyen programokat, eseményeket, ahol a hajléktalanok állnak a középpontban. (6.táblázat,11.táblázat) Ezekből az eredményekből kiderül, hogy több intézmény is lehetőséget adna egy kifejezetten hajléktalanokat célzó program lebonyolítására.

A fentiek alapján tehát látható, hogy a lakosság részéről megvan a támogatás, a hajléktalanság részéről megvan az igény, az intézmények részéről pedig megvan a lehetőség egy kifejezetten hajléktalanokat célzó program megvalósulására. Így az eredmények összefoglalását, azok felhasználásával egy fiktív programon keresztül fogom kifejtetni.

5.1 Budapest, nekem: fiktív program az eredmények gyakorlati demonstrációjára

A demonstrációs eseményhez az alap ötletet egy sikeres külföldi eset adta. Az Angliai Get creative: Art for all projekt melyről részletesebben a 2.3.2. fejezetben már beszámoltam.

A Budapest, nekem program keretein belül a hajléktalanok lehetőséget kapnának, hogy egy fényképezőgépen keresztül mutassák be azt a Budapestet, amit csakis ők ismernek. A projekt résztvevői egy fényképezőgép segítségével örökíthetik meg azokat a pillanatok, amik számukra kedvesek vagy éppen egy nehéz pillanatot ábrázolnak. A képek szinte bármiről készülhetnek, amiről a készítő úgy érzi, hogy fontos megörökítenie az beadható pályamunkaként. Ez a programválasztás előnyös abból a szempontból, hogy tudjuk, hogy a célcsoport zöme már idős, *(10.ábra)* ezért nem tudnak fizikailag megterhelő munkát folytatni, illetve sokakat a kulturális intézményben folytatott alkotói munkától *(17.ábra)* a kézügyesség vagy egyéb művészeti hajlam hiánya tántorított el, ami itt szintén mérsékelhető. Az elkészített fényképeket több elismert fotóművész válogatná ki melyekből később egy vándorkiállítás születne, amelyet több Budapesti kulturális intézményben is ki lehetne állítani időszakosan. Illetve az alkotásokból készült összeállítást maguk az alkotók is megkapnák.

A program célja a hajléktalanok mindennapjait közelebb hozni az átlagemberhez egy kamera lencséjén keresztül. A folyamat közben a hajléktalan embereknek fejlődik a kreatív önkifejezési készsége, ez segíthet az introvertáltabb személyiségeknek és a mentális betegséggel rendelkezőknek is abban, hogy könnyebben tudjanak kommunikálni a környezetük felé. A folyamat segíthet, hogy a hajléktalanok közösséggé váljanak, ezzel is csökkentve a köztük megfigyelhető diszkriminációt, hiszen részt vesznek egy alkotói folyamatban, amiben együtt vannak benne támogatva és ösztönözve egymást a fejlődésre. A szabadidejüket egy kreatív folyamatnak szentelhetik, minőségi időt eltöltve és kizökkenve a szürke hétköznapiakból. A magyar lakosság, amennyiben megtekinti ezt a fotókiállítást, felfedezheti Budapest egy új eddig nem látott arcát ezzel is felismerve azt, hogy minden ember más-más egyéniség. Fontos kiemelni, hogy a lakosság a hajléktalanokkal együtt vesz részt a kiállításon. A képeket nézve sokkal közelebb érezhetik magukat a társadalom ezen csoportjához ezzel is csökkentve a hajléktalanok és a magyar lakosság közti szakadékot.

A program megvalósításához szükségesek mind anyagi, mind humán erőforrások. Anyagi oldalról egyrészt szükséges az alkotókat fényképezőgéppel ellátni. Az Angliai (Café art, s.a) esettanulmányánál az eszközöket szponzori felajánlásból szerezték be, itt is ezt a példát vennénk alapul. Ezen felül szükség van még egy nyomdára az elkészült alkotások előhívására. Ez is érkezhethet szponzori alapon, illetve, hogy ha az adott kulturális intézménynek van erre lehetősége akkor az intézményen keresztül. Humán részről szükség lehet olyan kreatív munkatársakra, akik az alkotói folyamatot mentorálják, jelen példánkban ezt kifejezetten egy fotográfus jelent, aki workshop keretein belül bevezeti őket a fotográfia világába és bemutatja a fényképezőgép működését. Illetve értékeli és szelektálja az elkészült alkotásokat. Szükség van hajléktalanokra is akiket a BMSZKI-val együttműködve keresnénk fel, ennek indoka, hogy jelen tanulmányban őket sikerült elsősorban megismerni.

A program hosszútávú fenntartása érdekében évenként újra lehetne indítani más-más jelentkezőkkel. Amennyiben a program sikeres később kilehetne terjeszteni az egész ország területére is, hogy a végén egész Magyarországot a hajléktalanok lencséjén keresztül lássuk. A gazdasági fenntarthatóság szempontjából a kiadásokat mérsékelni lehetne, ha a program bevétel termelne ennek egyfajta megvalósítása lehetne, hogy a kiállításnak éppen helyet adó intézmény amennyiben rendelkezik belépőjeggyel annak bizonyos részét a program számára felajánlja, ameddig a kiállítás az intézményben tartózkodik. A kiállításnak helyet adó intézményre több opció is van. Elsősorban a Budapesti Művelődési Központ lenne alkalmas a kiállítás fogadására. Jelenleg is rendelkeznek több ingyenesen látogatható művészeti kiállítással, így nem állna távol tőlük az ilyesfajta program lehetőség. Továbbá fenntartói formájából adódóan megengedhetik maguknak, hogy a kiállítás megtekintéséért ne szedjenek belépőjegyet. Azonban a kiállítás mivel vándorkiállítás több helyszínre is elvihető lenne, többek között még a Nemzeti színházban is ki lehetne állítani tekintve, hogy ők már fogadtak hajléktalan vendégeket a színházban, így nyitottak az ilyesfajta kezdeményezésre.

5.2 Kutatási kérdések megválaszolása

Mindezeket összegezve a kutatási kérdésekre a következő válaszok adhatóak:

1. K: A Budapesti kulturális intézmények mekkora hajlandóságot mutatnak a hajléktalan emberek életminőségének javításában, intézményükön keresztül?
V: A 8 megkeresett intézményből 6 intézmény nagy hajlandóságot mutat a hajléktalanok befogadására intézményükön keresztül. Volt, aki már került kapcsolatba hajléktalan vendéggel és volt, aki még nem, de a jövőben szívesen fogadná őket.

2. K: A magyar lakosságnak milyen a hozzáállása a hajléktalansághoz?
V: A lakosság inkább elfogadó, de látható, hogy sok alaptalan sztereotípiát él bennük.
3. K: A hajléktalanoknak mekkora az igénye a budapesti kulturális intézmények nyújtotta szolgáltatásokra?
V: Jellemző a heti gyakoriságú és a havi gyakoriságú igény is. Nagyságrendekkel nagyobb, mint ami megvalósul.
4. K: Budapest önkormányzata hogyan segítette eddig a hajléktalanokat és a jövőben hogyan tudná?
V: Jelenleg a fővárosi önkormányzat bérlakások kiutalásával, hajléktalanszállók fenntartásával, így a lakhatás biztosításával segíti a hajléktalanokat. A jövőben még több bérlakás építésével és az életkezdési támogatás felemelésével szeretné támogatni a hajléktalanokat.

6 Összefoglalás

Kutatásomban megvizsgáltam, hogy a Budapesti kulturális intézmények mennyire befogadóak a hajléktalan vendégekkel szemben. Felmértem, hogy a magyar lakosság mennyire támogató a hajléktalanok reintegrációjában, illetve, hogy milyen általános sztereotípiák képezhetnek akadályt egy hajléktalanságot célzó, támogató program megvalósulásában. Végül pedig egy hajléktalanokkal kitöltött kérdőíven keresztül mértem fel, hogy milyen gyakorisággal látogatnak kulturális intézményt és a jövőben mekkora igényük lenne rá.

Az empirikus kutatásom keretein belül 6 Budapesti kulturális intézménnyel sikerült félig strukturált interjút készítenem. A magyar lakossági kérdőívemre 340 kitöltés érkezett, míg a BMSZKI Dózsa György úti lakóival készített vezetett kérdőív keretein belül 30 kérdőív került kitöltésre. Továbbá egy félig strukturált interjú keretein belül beszélhettem a Budapest főpolgármesteri hivatal egyik szociálpolitikai tanácsadójával, hogy még részletesebb képet kapjak Budapest hajléktalan helyzetéről. Mindezen eredményeket statisztikai módszerekkel kiértékeltem és vizualizáltam.

Az eredményekből látszik, hogy bár Budapest kulturális intézményei nyitottak a hajléktalan emberek befogadása felé, direkt őket célzó kezdeményezés még nem volt a repertoárjukban. Azonban nagyon nyitottak, hogy a jövőben otthont adjanak egy ilyesfajta szerveződésnek és célozottabban kommunikáljanak a hajléktalanok felé. A magyar lakosság többnyire elfogadó a kezdeményezésnek az irányába és támogatna olyan kezdeményezéseket, amelyeknek célja a hajléktalanok reintegrálása a társadalomba. A hajléktalanok nyitottak a szerveződés felé és saját

elmondásuk szerint is szükségük van a kulturális intézmények támogatására. Igényük van a jelenleginél gyakoribb kulturális intézmény látogatásra.

Ezek alapján minden lehetőség nyitott arra, hogy létrejöjjön egy kifejezetten hajléktalanokat célzó kulturális intézmény által szervezett program. Minden a 3 oldal pozitívan nyilatkozott a témában és támogatja a kezdeményezést és a célcsoport azaz a hajléktalanok elmondása szerint is szükség van egy ilyen program megszervezésére és ha létrejön, élnének a lehetőséggel.

A jövőben szeretném a kutatásban leírt elméletet átvinni a gyakorlatba is és a Budapest, nekem általam kitalált fiktív programot megvalósítani, mivel, hogy 2 intézmény is jelezte felém az interjúk alatt, hogy ők szívesen helyt adnának egy általam létrehozott programnak. A programot a jövőben mindenképpen a BMSZKI-val közösen szeretném létrehozni hiszen az ő intézményükben lakó hajléktalanokkal készült kérdőívek során sok lelkes jelentkezővel találkoztam, akik elsődleges tájékoztatást kértek amennyiben a program megvalósul.

Kutatásom nagyban hozzájárult személyes fejlődésemhez ugyanis kutatásom során beláthattam több ember életébe, illetve, abba, hogy mi vezetett oda, hogy a jelenlegi életkörülmények közé kerültek. Ezáltal sokkal empatikusabbá és megértőbbé váltam, hiszen megtanultam értékelni a különböző életutakat és nehézségeket, amelyekkel az emberek szembesülnek, valamint jobban megértem az egyéni választások és környezeti tényezők szerepét az életút alakulásában.

A kutatásom fontos szerepet játszik abban, hogy a kulturális intézmények mindenki számára elérhetőbbek legyenek, hiszen célja, hogy feltárja azokat az akadályokat és szükségleteket, amelyekkel a különböző társadalmi csoportok szembesülnek. Az eredmények segítségével olyan programokat és kezdeményezéseket lehet kidolgozni, amelyek inkluzívabbá és vonzóbbá teszik ezeket az intézményeket, így elősegítve, hogy mindenki számára hozzáférhetővé váljon a kultúra szeretete és ismerete.

A kutatás kibővítése érdekében érdemes megvizsgálni a civil szervezetek munkáját és hozzáállását a témában. Hiszen ők lehetnek egy esetleges összekötői a hajléktalanok és a kulturális intézmények között ezáltal is elérhetőbbé téve a hajléktalanok számára az ingyenesen látogatható kulturális intézményeket.

Irodalomjegyzék

1993.évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról. Elérhető: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99300003.tv> [Hozzáférés dátuma: 2024.08.26]

1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről. Elérhető: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99700140.tv> [Hozzáférés dátuma: 2024.08.26]

2003. évi CXXV. törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról. Elérhető: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0300125.tv> [Hozzáférés dátuma: 2024.08.26]

bmszki.hu, s.a. Rólunk. [online] Elérhető: <https://www.bmszki.hu/hu/rolunk> [Hozzáférés dátuma: 2024.10.04]

Bódog, A., 2019. Október 10. – Hajléktalan világnap. In: Szu, A., ed., 2019. *Kulturális intézmények esélyegyenlőségi jó gyakorlatai a világban*. Szentendre: Szabadtéri Néprajzi Múzeum – Múzeumi Oktatási és Módszertani központ, NMI Művelődési intézet Nonprofit közhasznú kft. Országos Széchényi könyvtár. pp.78-88. [Hozzáférés dátuma: 10.05]

Bokonics-Kramlik,M, 2020. Hajléktalanok a múzeumban – reintegrációs program. *skanzenblog*, [blog] október 9. Elérhető: <https://blog.skanzen.hu/2020/10/09/hajlektalanok-a-muzeumban-reintegracios-program/> [Hozzáférés dátuma: 2024.08.26]

Budapesti Főpolgármesteri Hivatal, 2022. *Otthon, mindenkinek Fővárosi stratégia az otthontalanság és a hajléktalanság csökkentéséről*. [online] Elérhető: [https://budapest.hu/api/file/doc/Otthon,%20mindenkinek%20\(elfogadott\).pdf](https://budapest.hu/api/file/doc/Otthon,%20mindenkinek%20(elfogadott).pdf) [Hozzáférés dátuma:2024.08.26]

Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményei, 2022. *2022.évi intézményi beszámoló: Dózsa Nappali melegedő (Origóc). s.l. : s.n*

Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményei,s.a. *BMSZKI ismertető*. [online] Elérhető: https://www.bmszki.hu/sites/default/files/fajlok/node-3/BMSZKI_Prospektus_1803_HU_WEB.pdf [Hozzáférés dátuma: 2024.10.20]

Csongor, A., 2019. *Esélyegyenlőségi módszertani útmutató*, [e-könyv] Szentendre: Szabadtéri Néprajzi Múzeum – Múzeumi Oktatási és Módszertani központ NMI Művelődési intézet Országos Széchényi könyvtár. Elérhető: https://cselekvokozossegek.hu/wp-content/uploads/Eselyegyenloseg_01_04v_web_boritoval.pdf [Hozzáférés dátuma: 2024.09.01]

Dilys, R, 2001. Pro-Poor Tourism: *Harnessing the World's Largest Industry for the World's Poor*. [online] Elérhető: <https://www.iied.org/sites/default/files/pdfs/migrate/11007IIED.pdf> [Hozzáférés dátuma: 2024.08.27]

Hamarics, E, & Nagy, Á., 2020. Vajon, s mikor leszön jó Budán lakásom? *Kultúra és Közösség*, 4(1), pp 47-57. Elérhető: DOI 10.35402/kek.2020.1.5

Hirsch, A., 2017. *Ed Sheeran means well but this poverty porn has to stop*. [online] Elérhető: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2017/dec/05/ed-sheeran-poverty-porn-activism-aid-yemen-liberia> [Hozzáférés dátuma: 2024.09.01]

INDEX, 2009. *Emberi jogokat sértett Hajdú Péter valóságosja*. [online] Elérhető: <https://index.hu/kultur/media/strtv0122/> [Hozzáférés dátuma: 2024.09.01]

Kuthy-Meggyesi, J. & Juhász, E, 2022. Regionális hátránykompenzáció a közművelődésben megvalósuló kulturális tanulás segítségével. *Educatio*, 31(3), pp. 498-508.

Mihály, B., 2024. *Gyermekevédelemről és más démonokról a kegyelmi botrány kapcsán*. [online] Elérhető: <https://merce.hu/2024/03/16/gyermekevedelemrol-es-mas-demonokrol-a-kegyelmi-botran-y-kapcsan/> [Hozzáférés dátuma: 2024.09.01]

Mizsur, A., 2021. *Ha állami gondozott vagy, jó eséllyel előbb-utóbb az utcán kötsz ki*. [online] Elérhető: <https://telex.hu/belfold/2021/08/08/hajlektalansag-allami-gondozottak-gyori-peter-februar-harmadika-felmeres> [Hozzáférés dátuma: 2024.09.022]

My world, s.a. *Café Art* [online] Elérhető: <https://www.cafeart.org.uk/mylondon> [Hozzáférés dátuma: 2024.09.022]

Nemzeti Színház, 2019. *Vitéz lélek #anemzetimindenkie*. [online] Elérhető: <https://nemzetiszinhaz.hu/hirek/2019/10/1-211> [Hozzáférés dátuma: 2024.09.022]

NMIkon, s.a. *Fogalmak*. [online] Elérhető: <https://nmikon.hu/fogalmak> [Hozzáférés dátuma: 2024.09.022]

Okeowo, A., 2013. *The New Yorker-Celebrity and Charity In Africa*. [online] Elérhető: <https://www.newyorker.com/news/news-desk/celebrity-and-charity-in-africa> [Hozzáférés dátuma: 2024.09.022]

Per-Anders, P., 2007. *Chad: Angelina Jolie*. [kép online] Elérhető: <http://www.peranderspettersson.com/assignments/chad--angelina-jolie/> [Hozzáférés dátuma: 2024.09.022]

Sanders, P., 2018. *Poverty Porn: An Unethical Use of Excellent Design*. [online] Elérhető: <https://thevisualcommunicationguy.com/2018/06/06/poverty-porn-an-unethical-use-of-excellent-design/> [Hozzáférés dátuma: 2024.09.022]

Szu, A., 2021. *A múzeumok esélyegyenlőségi szemlélete és tevékenységei*. [online] Elérhető: <https://magyarmuzeumok.hu/cikk/a-muzeumok-eselyegyenlosegi-szemlelete-es-tevekenysegei> [Hozzáférés dátuma: 2024.09.022]

Mellékletek

I.melléklet

A magyar lakossági kérdőív kérdései

Általános kérdések

1. Mi az ön neme?
 - férfi
 - nő
 - egyéb
2. Válassza ki azt az időszakot, amiben született!
 - . 2010-
 - . 2000-2010
 - . 1980-1999
 - . 1965-1980
 - . 1946-1964
 - . 1928-1945
3. Melyik vármegyében él?
 - . Budapest
 - . Baranya vármegye
 - . Bács-Kiskun vármegye
 - . Békés vármegye
 - . Borsod-Abaúj-Zemplén vármegye
 - . Csongrád vármegye
 - . Fejér vármegye
 - . Győr-Moson-Sopron vármegye
 - . Hajdú-Bihar vármegye
 - . Heves vármegye
 - . Jász-Nagykun-Szolnok vármegye
 - . Komárom-Esztergom vármegye
 - . Nógrád vármegye
 - . Pest vármegye
 - . Somogy vármegye
 - . Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegye
 - . Tolna vármegye
 - . Vas vármegye
 - . Veszprém vármegye
 - . Zala vármegye

A Magyar lakosság véleménye a hajléktalanságról

4. Milyen mértékben találkozik a hajléktalanság problémájával egy átlagos napon?

- . Nem találkozok hajléktalan személlyel
- . 1-10 fővel találkozok
- . 11-20 fővel találkozok
- . 20-30 fővel találkozok
- . 31-40 fővel találkozok
- . 41-50 fővel találkozok
- . 50+ fővel találkozok

5. A felsorolt helyeken milyen mértékben találkozik a hajléktalansággal?

	Nem találkozom	ritkán találko- zom	Alkalmanként talál- kozom	Gyakran talál- kozom	Szinte mindig
Munkahely/iskola					
Lakóhelyem közelében					
Belföldi utazásaim során					
Külföldi utazásaim során					
Fővárosba tett látogató- som során					
Természetben (erőben, mezőben stb..)					
Kulturális Intézményben					

6. Mennyire ért egyet az alábbiakban felsorolt, hajléktalanokról megállapított állításokról?

	Nem értek egyet	Inkább nem értek egyet	Semleges	Inkább egyet- értek	Teljesen egyetértek
Találékonyak					
Alkoholisták					
Könnyen alkalmazkodnak					
Agresszívek					
Kedvesek					
Ápolatlanok					
Illedelmesek					
Modortalanok					
Segítőkések					
Nem akarnak változtatni az élethelyzetükön					
Intelligensek					
Önhibájukból kerültek ut- cára					
Közvetlenek					
Mentális betegséggel ren- delkezők					
Sok rossz körülmény áldo- zataként kerültek az utcára					
betegséget terjesztenek					
Munkakerülők					

7. Végez-e bármilyen hajléktalanokat segítő tevékenységet? pl: Ételadomány, ruhaadomány, pénzadomány stb.. Szokta-e segíteni a hajléktalanokat?
- . Igen
 - . Nem
 - . Nem szeretnék válaszolni

A Magyar lakosság véleménye a kulturális intézmények lehetőségeiről

8. Milyen gyakran látogat kulturális intézményeket?
- . Szinte soha
 - . Évente néhányszor
 - . Negyedévente egyszer
 - . Havonta egyszer vagy kétszer
 - . Hetente többször
9. Milyen kulturális intézményeket szokott látogatni?
- . Múzeumok: Pl. Szépművészeti Múzeum, Magyar Nemzeti Múzeum
 - . Színházak: Pl. Nemzeti Színház, Vígsház
 - . Koncerttermek: Pl. Művészetek Palotája, Liszt Ferenc Zeneakadémia
 - . Galériák: Pl. Magyar Nemzeti Galéria, Ludwig Múzeum
 - . Könyvtárak: Pl. Országos Széchényi Könyvtár, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár
 - . Mozi: Pl. Uránia Nemzeti Filmszínház, Art+ Cinema, Cinema city
 - . Kulturális központok: Pl. Budapest Music Center, Millenáris
 - . Tudományos központok és planetáriumok: Pl. Csodák Palotája, TIT Budapesti Planetárium
 - . Történelmi emlékhelyek és kastélyok: Pl. Budavári Palota, Gödöllői Királyi Kastély
 - . Községi házak: Pl. MOM Kulturális Központ, Aranytíz Kultúrház
10. Találkozott már kulturális intézményben dolgozó hajléktalan személlyel?
- . igen
 - . nem
 - . nem szeretnék válaszolni
11. Ha az előző kérdésre igennel válaszolt kérem fejtse ki, hogy hol!
12. Látogatna olyan kulturális intézményt, akik hajléktalanokat alkalmaznak munkavállalóként?
- . igen
 - . nem
 - . nem szeretnék válaszolni
13. Ha az előző kérdésre nemmel válaszolt kérem fejtse ki az okát!
14. Részt venne olyan, kulturális intézmény által szervezett programon, ahol fogadnak hajléktalan vendégeket is az eseményen?
- . Igen
 - . nem
 - . nem szeretnék válaszolni
15. Ha az előző kérdésre nemmel válaszolt kérem fejtse ki az okát!

16. Részt venne olyan kulturális intézmény által szervezett programon, amely a hajléktalanok társadalomba való visszailleszkedését segíti?
- . igen
 - . nem
 - . nem szeretnék válaszolni
17. Ha az előző kérdésre nemmel válaszolt kérem fejtse ki az okát!

Záró kérdések

18. Véleménye szerint a Magyarországon élő hajléktalanok nagyobb többsége még visszailleszthető a társadalomba?
- . Igen
 - . Nem
 - . Nem szeretnék válaszolni
19. Ha az előző kérdésre igennel válaszolt kérem fejtse ki az okát!
20. Véleménye szerint a Budapesti kulturális intézmények segíthetnek a hajléktalanok visszaillesztését a társadalomba?
- . Igen
 - . nem
 - . nem szeretnék válaszolni
21. Véleménye szerint a Budapesti kulturális intézmények mennyire motiváltak a hajléktalanok életkörülmények javításában
- . 1 Egyáltalán nem motiváltak
 - . 2
 - . 3
 - . 4
 - . 5 Rendkívül motiváltak
22. Ha van bármilyen észrevétele/tanácsa a kérdőívvel/témában kapcsolatban azt kérem itt fejtse ki!

II.melléklet

Hajléktalan kérdőív kérdések (adaptálva: Hamarics, E, & Nagy, Á., 2020.)

1. Ön hány éves?
- . 10-20 év között
 - . 21-30 év között
 - . 31-40 év között
 - . 41-50 év között
 - . 51-60 év között
 - . 61-70 év között
 - . 71-80 év között
 - . 81-90 év között
 - . Egyéb:...
2. Az Ön neve?

- . Nő
- . Férfi
- . Egyéb

3. Jelenlegi tartózkodási helye

4. Hajléktalannak tartja magát?

- . Igen
- . Nem
- . Nem szeretnék válaszolni

5. Mi a legmagasabb iskolai végzettsége?

- . ☐ Általános iskola (nem fejezte be)
- . ☐ Általános iskola (befejezte)
- . ☐ Középiskola (nem fejezte be)
- . ☐ Középiskola (érettségi bizonyítvány)
- . ☐ Szakiskola (szakmunkás bizonyítvány)
- . ☐ Technikusi képzés (technikus bizonyítvány)
- . ☐ Felsőfokú szakképzés (OKJ, felsőfokú technikusi stb.)
- . ☐ Főiskolai végzettség (BA, BSc)
- . ☐ Egyetemi végzettség (MA, MSc)
- . ☐ Doktori fokozat (PhD, DLA)

Általános kérdések a hajléktalanság életkörülményeiről

6. Jelenlegi életkörülményeinek okát miben látja?

7. Milyen lehetőségei vannak a rendszeres tisztálkodásra?

- . Nincs lehetőségem
- . Évente 1-2 alkalommal
- . Havi rendszerességgel
- . Heti egyszer van lehetőségem
- . Napi rendszerességgel van lehetőségem
- . Egyéb...

8. Eszik minimum háromszor egy nap?

- . igen
- . nem
- . nem szeretnék válaszolni

9. Milyen lehetőségei vannak a ruházzkodásra? (több válasz jelölhető)

- . A felsoroltak közül nincs semmire lehetőségem

- . Turkálók
- . Ruhaadományok
- . Lehetőségem van mosni a ruhámat
- . Üzletben vásárlom a ruháimat
- . Egyéb

10. Milyen emberi kapcsolatokkal rendelkezik? (több válasz jelölhető)

- . hajléktalan barátaim
- . Szociális munkások
- . Nem hajléktalan barátaim
- . család, gyermekek
- . élettársam/párom
- . egyéb

11. Fogyaszt-e jelenleg rendszeresen alkoholt vagy más kábítószerrel, ami megakadályozza, hogy a jelenleginél jobb körülmények között lakjon?

- . Igen
- . nem
- . nem szeretnék válaszolni

Hajléktalanok véleménye a kulturális intézmények által nyújtotta lehetőségekről

12. Milyen gyakran látogat kulturális intézményeket?

- . Szinte soha
- . Évente néhányszor
- . Negyedévente egyszer
- . Havonta egyszer vagy kétszer
- . Hetente többször
- . Ha igen mit:

13. Mekkora igénye lenne a kulturális intézmények látogatására?

- . Egyáltalán nincs rá igényem
- . Évente lenne rá igényem
- . Havonta lenne rá igényem
- . Hetente lenne rá igényem
- . Naponta akár többször is lenne rá igényem
- . egyéb

14. Milyen akadályokba ütközik egy kulturális intézmény látogatása során?

15. Melyik oldalon képzelné el magát egy kulturális intézményben?

- . Mint az intézmény munkavállalója
- . Mint az intézmény látogatója
- . egyéb

16. Milyen munkákat végezne szívesen egy kulturális intézményben?
17. Ön szerint mi lehet a legnagyobb akadálya abban, hogy egy kulturális intézményben dolgozzon?
18. Megfelelő felszereltséggel/oktatással ön szívesen dolgozna kulturális intézményben?
- . igen
 - . nem
 - . talán
 - . nem szeretnék válaszolni
 - . ha nem miért nem:
19. Ön részt venne olyan kulturális intézmény által szervezett programon, amely kifejezetten a hajléktalanoknak szól?
- . igen
 - . nem
 - . talán
 - . ha nem miért nem:
20. Milyen kulturális intézmény által szervezett programon venne részt szívesen?
21. Szívesen részt venne egy kulturális intézmény alkotói folyamataiban?
- . igen
 - . nem
 - . talán
 - . nem szeretnék válaszolni
22. Ön szívesebben látogatná a kulturális intézmények programjait, ha létrehoznának egy kedvezményes belépőjegyet amelyet kifejezetten a hajléktalan embereknek hoztak létre?
- . Igen
 - . nem
 - . talán
 - . nem szeretnék válaszolni
23. Hallott-e a városban ingyenesen látogatható kulturális programokról?
- . igen
 - . nem
 - . nem szeretnék válaszolni
 - . ha igen hol:

Záró kérdések

24. Ön szerint a kulturális intézmények segíthetnek a hajléktalan emberek életkörülményeinek javításában?
25. Ön szeretne javítani az életkörülményein?
26. Ön szerint mi a legnagyobb akadály az életkörülményei javításának?
27. Ön szerint a magyar társadalom elfogadó a hajléktalanokkal szemben? Ön mit tapasztalt?
28. Ha van bármilyen észrevétele/tanácsa a kérdőívvel/témában kapcsolatban azt kérem itt fejtsen ki!

III.melléklet

Kulturális intézményi kérdéssor

1. Milyen lépéseket tett eddig az intézmény a hajléktalan emberek befogadására?
2. Vannak-e speciális programok, amelyek a hajléktalanok társadalmi reintegrációját célozzák meg?
3. Hogyan segíthetne az intézmény a hajléktalan emberek életminőségének javításában?
4. Van-e együttműködés jelenleg az intézmény és a hajléktalanokat segítő civil szervezetek között?
5. Milyen képzési vagy foglalkoztatási lehetőségeket kínál a kulturális intézmény a hajléktalanok számára?
6. Hogyan vonnák be a hajléktalanokat a kulturális eseményekbe és rendezvényekbe?
7. Milyen akadályokkal szembesülnek a hajléktalan emberek a kulturális intézménybe való belépéskor?
8. Hogyan kommunikálja az intézmény a hajléktalanok számára elérhető programokat?
9. Vannak-e ingyenes vagy kedvezményes belépők a hajléktalan emberek számára az intézményben?
10. Az intézmény vállalna hajléktalan munkavállalót amennyiben kap erre megfelelő kiképzést?
11. Az intézmény vállalna-e egy olyan program megszervezését, amely az állandó látogatók és a hajléktalanok számára is egyidőben látogatható ezzel segítve a hajléktalanok reintegrálását kulturális közegben és társaságban?
12. Hogyan támogathatják a kulturális intézmények a hajléktalan emberek kreatív önkifejezését?
13. Milyen tapasztalatokkal rendelkeznek a budapesti kulturális intézmények a hajléktalan emberekkel való munkában?
14. Hogyan tudják a kulturális intézmények növelni a hajléktalan emberek látogatási arányát?
15. Milyen érzékenyítő tréningeket kínálnak a kulturális intézmények dolgozóinak a hajléktalan emberekkel való bánásmódhoz?
16. Hogyan lehetne növelni a hajléktalanok érdeklődését a kulturális intézmények iránt?
17. Hogyan változtathatják meg a kulturális intézmények a hajléktalan emberekről alkotott társadalmi képet?
18. Milyen jövőbeli terveik vannak a budapesti kulturális intézményeknek a hajléktalanok támogatására és integrálására?

IV.melléklet

Budapesti önkormányzat interjú kérdések

1. Hogyan értékeli a Fővárosi Önkormányzat hajléktalansággal kapcsolatos eddigi stratégiáinak eredményeit? Melyek voltak a legnagyobb kihívások?
2. Az „Otthon, mindenkinek” stratégia egyik fő célja a hajléktalanná válás megelőzése. Milyen konkrét lépéseket tesznek ennek érdekében, és milyen forrásokat tudnak mozgósítani ehhez?
3. Hogyan látja a Fővárosi Önkormányzat és a kerületi önkormányzatok közötti együttműködést a hajléktalanellátás terén? Milyen további lépések szükségesek az együttműködés erősítése érdekében?
4. Az „Otthon, mindenkinek” stratégia hangsúlyozza a méltó ellátási körülmények biztosítását. Milyen konkrét intézkedéseket terveznek a tömegszállások feltételeinek javítására?
5. Hogyan segíti elő a Fővárosi Önkormányzat a súlyos pszichiátriai vagy addiktológiai problémákkal küzdő hajléktalan emberek ellátását?
6. Hogyan biztosítják a hajléktalan emberek hozzáférését a digitális szolgáltatásokhoz, amelyek egyre inkább szükségesek a mindennapi életben?
7. Miként segítik elő a családok átmeneti otthonaiban élő gyermekek iskolai sikerességét?
8. Milyen intézkedéseket terveznek a fiatal felnőttek számára, akik állami gondozásból kerülnek ki, hogy megelőzzék hajléktalanná válásukat?

13. táblázat: A kutatás Gantt diagramja

	2024.június	2024. július	2024. augusztus	2024. szeptember	2024. október	2024. november
1. Szakirodalmi áttekintés	X	X				
2. Kérdőív összeállítása. Interjú kérdések megírása		X	X			
3. A kérdőívek és interjúk felvétele				X	X	
4. Eredmények feltérképezése					X	
5. A TDK dolgozat és prezentáció elkészítése				X	X	
6. Részvétel a KVIK kari TDK fordulón						X
7. A bírálati eredmények és értékelés feldolgozása						X